

ספר

פנקס פתוח

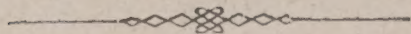
אל נבואת ישעיה

כולל

פירושים ובאורים על מקראות הקשות והסתומות
ועל יעודים הכמוסים והחתומים מסודרים כפי המשך
הענינים.

מאת

פנחס האפט לבית הלוי.

ווי ען.

נדפס בשנת ה' תרל"ז לב"ע.

אום זעלבסטפערלאנג דעם פערפאסערס.

אדרעססע:

פ. האפט. שטעפאנספלאטץ, 9, 2. שטיענע, אים האף. ווי ען.

ה ס כ מ ו ת .

הן היום צא לפני איש יקר מפז המוכתר בכתר מעלות
ונודות עוזות טונו חכז"ל וכאשר חכמים העידו והגידו בכתובים
וכאשר יראה כל עין טוב רואי. והנה זה לפני זמן קלר וצימים
מועטים העיר ה' את רוח האיש האמור כבוד החכם מוה'
פנחס האפט כ"י מושפחה הויוחסת ציטראל, לצאר דצרי הנציח
הגדול יסעיה ע"ה, והנה בקראי פירוש כוה קאפיטל טס לצי
כי ואלחתי דצט וחלצ תחת לטונו וירד לעומק כתובים רבים
קטי הצנה עד הנה. לזה זרזתי אותו שלא יאחר ונלהוליא צאורו
זה לאור עולם חסד יצנה, וצטוח אני כי כל איש ירא ה'
ויראתו קודמת לחכמתו, יחזיק צידו בכל כחו, וחפץ ה' צידו
יללח, ד"א פה צוצענטש הסנווך ונראה לפראג, יוס ה' לקדר
ראה אנכי נו תן ל פניכם הירס צר כה לפ"ק, וצל"כ גם אני
חקח הקפר צויעצ כספי כסנדפס צעיר פראג.

שמואל פריינד בעהמ"ח סי זרע קדש .

אף ידי תכון עם המצאר דצרי הנציח יסעיה צפירוטו ציד
לקנווך וצאתי על החתום ליקח צל"כ ספר אחד אחר טילא מדפוס.
כ"ד כהן הושרת כעת פה פראג יוס אי פי כי תלא תרל"ו לפ"ק.
הק' צבי הרש בהגאון מוהי א"ש ב"ץ טעוועלס ז"ל .

גם אני חקח ספר אחד צה"י ווין יוס אי לקי כלצים
תרל"ו לפ"ק.

הק' משה גידעמאנן אב"ד .

קראתי את הקפר פנקס פתוח לרי פנחס האפט אטר
יש צו כוה פירוטים עוזים ומוטכלים לפסקוי יסעיה וחקח
עקסעופלאר אחד אחר טילא מוכצט הדפוס.

אהרן יעלינעק יושב ודורש פה ווינא .

(Deutsche Uebersetzung der nebenanstehenden Approbation.)

Heute kam zu mir der sehr würdige, gelehrte Herr P. Haft und legte mir zur Begutachtung vor einen von ihm verfassten Commentar über das Buch Jesaias.

Ich las einige Kapitel in diesem Manuscripte und fand darin viele treffliche Gedanken und Aufklärung über viele dunkle, schwierige Stellen.

Deshalb eiferte ich den Herrn Verfasser an, nicht zu zögern mit der Veröffentlichung seines trefflichen Werkes und ich hege die feste Zuversicht, dass jeder frommgläubige Israelit den Inhaber dieses kräftigst unterstützen wird, damit er sein nützlich Vorhaben zur Ausführung bringe. Auch ich pränumerire auf ein Exemplar.

Bubentsch bei Prag, den 17. August 5636.

Samuel Freund,

Ober-Jurist und Verfasser mehrer Werke.

Es gereicht mir zum Vergnügen, durch diese Uebersetzung das lernbegierige Publikum auf den trefflichen Commentar aufmerksam zu machen, den der geehrte Verfasser, Herr P. Haft, zu veröffentlichen im Begriffe ist.

Prag, den 28. August 5636.

Simon Popper,

Rabbiner.

ה ק ד מ ה .

הן רבים חוקרים ודורשים, מבארים ומפרשים, אשר מפיהם אנו חיים, ומבארם אנו שואבים, שמו לבם הטהורות ועיניהם המאירות כעין הבדולח, לבאר ולפרש ספרי קודש תנ"ך, וצדקתם עמדה להם להאיר עינינו בתורתם, ובצחות לשונם בדברי חכמתם, להבין דברי הנביאים ומשלי חכמים וחדותם, כתב יושר ודברי אמת נכתב ונחתם מהישרים בלבותם, ובזה יצאו ידי חובתם, לעשות מה שביכלתם, ועלינו לשבח ולתת תודה לפעולתם, כי לש"ש כוונתם.

אמנם הרבה מקראות וגופי ענינים נשארו עוד בערפל חתולתם, בלי תכונה בהמשך עמידתם, וכתובים רבים עוד אינם מובנים וקשים כגידיים, הניחו לדורותם אחריהם לעשות מגדים, ולחדש חדושים באומר מגידיים, איש ואיש כיד ה' הטובה עליו, כפי רעיוניו ופרי מעלליו, ואזור אור החגור על מתניו, אך נקי תהיה כוונתו, בלי מחשבה זרה באמונתו, ובאמונה יעסוק באומנתו ובל תכבד עליו עבודתו, כי לא בן חורין הוא מעסוק בעבודת ה' ובתורתו, ובדברי נבואתו הנתונה אל אנשי סגולתו, יהגה באהבה רבה ובכל חשקתו, וה' בחמלתו יגלה עיני עורים, למצוא מישרים, בחכמת סתרים, ולגלה עמוקות, בפסוקי הספיקות, כי לא מעבר לים המה רחוקות ועיניו ישא לשמים ולו יהיו דביקות, ואם רב ואם מעט הכמות, אך יכוון לבו אל האיכות, והחכם מכל האדם הזהיר על זאת "ספרים הרבה עשות"

כי כזרע השדות ונטעי הצמחות,
הזרועים בדמעה מועטות מועטות,
וברבות העתים המה גדלות גדלות,
כץ האדם עץ הישדה ישלח פארות
אם הם קטנות או גדולות,
כי ברכת האילן היא בהפירות,
ואשכול ענבים המשמח לבבות מרורות
בשריגים קטנים יעלו ברבבות.

ואתה קורא נעים הראת לדעת, כי הספרים בלשון
העברים, מגודל החסרון בסימן המשך הענינים, המה סתומות
ואינם מובנים, כפי ערך ספרי העמים הנכתבים מחכמים
שונים ומשונים, ויראו אור בכל דור ודור ועדן ועדנים, שהם
מזוקקים בלשון חיים, מדברת מפה אל פה כמוצאי מים —
ומי יודע מה היה להם בימים קדמונים, בעת לשוננו הנכבדה
מדברת גדולות ובחדרי מלכים ועל שלחן הגבוהים כצפרים
עפות טפות ועולות, ומאמר חז"ל ידוע, כי בזו הלשון העולם
נברא, והיא לשון שמלאכי השרת משתמשים בה ליוצר ברא —
ורבנן סבראי כבדוה באימה וביראה, ואנשי כנסת הגדולה
הקדישוה לתפלה לאל נורא, ע"כ חובה היא עלינו להגדילה
ולהאדירה, ולחפש מטמונים בדברי הנביאים הנאמרים מפי
הגבורה.

והנה אנכי הבא מאחרי העדרים, מהדרי חדרים ומישיבות
הבחורים, המשמשינ את הרב (לא על מנת לקבל פרס) בכתי
מדרשים, ומנעורי עמדותי במשמרת עבודת הקדשים — בקהלות
שונות ומשונות ישנים וגם חדשים — תרתי לבי לדעת חכמה
ומוסר בנבואת ישעי' המדבר בצדקה בלשון למודים, תוכחת
מישרים ומוסר השכל ונחמות נשגבות לעם היהודים, ומצאתי
כי הרבה פסוקים עוד הם עתיקים, וכספר החתום נחשבים
ונחקקים, וגדולים חקרי לב לא גמרו המלאכה, והניחו לנו
מקום להתגדר בו לברכה, ולבי אומר לי כי בעזרת האל

החונן לאדם דעת, עלה בידי למצוא דרך ממוצעת, לבאר כמה וכמה פרשיות, אשר עודנה עומדות ותלויות, בהמשך הענינים באופנים חדשים, אשר עד הנה לא עלו על לב גדולי המפרשים, כאשר אתם קוראים נעמנים, תחזינה בעיניכם דברים הנכנסים אל לב הנאמנים, וכאשר קימו וקבלו והסכימו חכמים ורבנים, גדולי זמננו ופאירי דורנו, אשר קטנם עבה ממתני, ותהלתם אין לספר בלשוני, כי מלא כל הארץ כבודם, ומאשר מלאו פני תבל מתנובתם, מפורסמים המה בחכמתם, וכל פה ולשון תהלל אותם, והן המה בכבודם מלאו אחרי דברי בהוד עדותם, ואמרו כי טוב לפעלי, וברכוני בברכה "ישר כחי וחילי" וזרזוני בלבכם הטהורה, להוציא ספרי זה לאורה, לכן הרהבתי בנפשי עוז, לקיים דברי החכמים האלה בזאת, ואתן תודה וכן חן ותשואות, אליכם אישים, קוראים אהובים, נגידי ושרים, תומכי התורה בלב נדיבים, למען לא תמוש "ברית זאת" בזמניכם, ושמחת עולם תעלה על ראשיכם, וה' יברך את מעשה ידיכם, וישר גם כחכם וחיליכם.

וזאת לדעת, כי בכל מקום אשר אזכיר שם הבאור, כוונתי על "באור ושום שכל" מהחכם מוה' רפאל פירשטענ-טהאל ז"ל, יצא לאור בשנת תר"א לפ"ק בדפוס קראָטאַשין במחוז פּאָזען, ובכל מקום אשר באורו פרש"י ורד"ק ובן עזרא ז"ל נכוחים עלי, שמחתי להגידם בקוצר מלי, ואך במקום אשר פירושם ובאורם איננו די, ולא נוחה הימנו רוחי אע"פ שאיני כדאי, נשאתי עיני ולבי אל אל חי, וסלותי לי דרך אחר בשם ה' אלהי אבותי, והמה בטובם ימחלו על כבודם, כי "יגעתי ומצאתי תאמן" נאמרה על כל האדם — וקראתי לספרי ראשית בכורי, בשם פנקס פתוח כי שמי בקרבו ונכון לבי בו בשוח.

ועל הטוב יזכר כבוד שם אבותי היקרים, הבאים משרש
גזע ישרים, ה"ה אבי המנוח מוה' צבי זאב הלוי (חזן בקול
הזק ואמיץ נעים וערב), בן הרב המנוח מוה' יעקב (דיין ונאמן
בק"ק טארנאָוו). ואמי הצנועה נ"ע האשה דבורה בת הנגיד
והנדיב כמוה' ר' אהרן אייזענבערגער (רה"ק בק"ק סטאשאָוו),
נשמתם בגנזי מרומים חיים וקיימים לפני מלך אל חי עולמים.
ועלי רוב שמחתי אחרי בינותי בעזרת האל, פרשה
ז' בענין שם "הבן עמנואל" ופשטות ומשמעות הקרא, בתוכן
המאמר "העלמה הרה", כך היתה תפלתי, לאלהי עושי ומחסי:
אנא האל הגדול צורי וגואלי, אמן כחי וחילי, ותסמכני
ברוח נדיבה ממרום קדשך, ועזרני ברוב רחמיך, לבאר כל
החתום בספר הזה, אשר החלותי בימי חלותי בערשי אמסה,
בשנה העברה, בעיר הבירה.

פה וויען בחודש מרחשוון בשנת תורת אל
תעזבו לפיך.

פנחס הלוי האפמ.

י ש ע י ה

א, (א) חזון, לשון חזיה, חזה ונעלמו כחזיה וכרוחה, כחו
שאפרט בקמור. (ב) כי ה' דבר, ע"י ונרע"ה סאתס תהיו העדים.
(ה) על מה תבו, כל כוה סאתס תכו עוד תוקיפו סרה. (ז) פליאה
היא צעיני, הלל צלונה יהודה עוד יסצו ישראל ונלכיהם על
אלונתם, והס האריכו עוד צונלכותם ק"ן סנים יותר ונעסרת הסצטים
ונלכי ישראל צסמרון, והיאך יאמר ארצכם שממה, שרפות אש,
במהפכת זרים וגו' ? ואלרצה ציוני חזקיה עוד הגציהו לנעלה ראס
וילאו כלצים נגד אויביהם. —

וכ"ל סהנציא יליי כחן ליהודה ונלכיהם צחזות קסה את
זון העתיד להוה צונלילה נסגצה ואומר: ראו מה סנעסה נעסרת
הסצטים ולסומרון סהס ג"כ צכלל אלונתכם, וכארלכם וכעריכם
יחצו אף הס, ועתה הנה סנוה וסרפות אס וגו', ואך ליון לצדה
היינו ונלכת יהודה עוד כותרה וגו', אלל קופה תהיה ג"כ כך
אס תנחנו ונריחם וגו', ולהלן [צפרסה " פסוק י"ח] אומר צפירוס:
הלא באשר עשיתי לשמרון ולאליליה בן אעשה לירושלים
ולעצביה. (וצחונת ציוני יואס סס חזאל את פניו לעלות על
ירוסלים, [ונלכיס צ', י"צ, פסוק י"ח] וציוני עוזיהו סכלטרע וצנו
יותס הים סופע את ע"ה [סס סס, ט"ו, ה'] הסליח ה' את רלין
ופקה על יהודה [סס סס סס ל"ז] *) ונקהתחיל ה' להסליח ונלכי

(*) ואנצ אומר סנה ספירוס רס"י סס צסוק ינוי סל יוחס, אינו
מן הסכרס ולא ידעתי מה דחקו לזה, ולמה לא יוכל להיות עוד צחללת ינוי,

חרם על ירושלים כפלה יהודה וגדולתה וירדה מטה ונטה, וציוני
 עוזיהו (צקוף יוניו) עמד ישעיה במלכות יהודה והוכיח בצצט עיו
 את עמו עם יהודה ומלכיהם (עד חזקיה) בכל דור ודור בפרט,
 אבל לא ילא מן הכלל להוכיח גם את מלכי ישראל ועשרת הסצטים
 היוצאים עתה במולד ובמלוק נחמת המליך, ובתוכחות הקטות
 המדצב לעם יהודה בפרט כוון על כל ישראל בכלל), ופה נראה
 שהוכיח אותם מדצרי עלמו, ולמטה בפרטה ו' הוא קורא צטס ה'
 ע"ד כביאות מפי ה' בקגכון זה ואומר: עד אשר אם שאו ערים
 מאין יושב וגו'.

ולפ"ז כוכל לוור סקדר הפרטיות היא כמו שהיא לפנינו,
 ורק בתחלתו דבר אתם קטות ועלמו ומלכו הקוער וצוער בקרצו
 מזהב עמו וארלו (פאטריאט, שטאטסמאנן, פאליטיקער), ולא
 כנביא, רק בחוזה וכרוחה וכיועץ הדורש עוצ לעמו וכחכם הרואה
 את הכולד, ובכוון זה התחיל הספר בלסון חזון. — אונס בפרטה
 ו' אחר טעלה ומדרגה למדרגה עד למעלת הנביא וקר עונו ומטאחה,
 וסמע קול ה' מדצב אליו ואומר את נוי אטלה וגו', התחיל לדבר
 צטס ה' בכל פרטה ופרטה כלסון טטאר הנביאים וטעוטים צו, ולא
 הזכיר עוד בכל הספר לסון חזון או חזה — ואטר יאור בפרטה
 כ"א, חזות קשה, אומר ניד, הגד לי *).

ב, (א) הדבר אשר חזה, ועלמו, כמו טצארתתי לעיל, ועד

כי אם עוד ציוני יואט אצי אציו הסליח ה' את חזאל מלך חרם על ירושלים,
 צודאי לא פסקו מלכי חרם לסוס פניהם על יהודה וירושלים גם ציוני עוזיהו
 וצנו יותם בתחלת ימיו כאשר היה ציוקוס אציו טופט את עם הארץ.

(* והרעות נחונה לי אל הסטערה הזאת כפי מה טכחצו החכם המצאר
 הגדול הכודע צטס צן זאצ ז"ל צמצוא הכאסון לספר הזה סימן ו' דה
 עוד נטאר לי עי"ט, וזה לסוכו צקיום דצרו: אך הממלך צכנחה הזאת
 ויאמר כי הקדור כזת הוא צכסגכה ומכוונת ויצקט למלוא צהס חצור והמטך,
 הרעות צידו, אך יראה סיכון דרכו בצאור הכחוצים, ולא יצלר עמונו פירוסס.

פסוק ו' ודבר דברי תחומים לאחרית הימים אחר זמן ארוך ואלו, ולדעת חז"ל הוא לימות המשיח. (ה) בית יעקב, הנציח קורא לעם לילך צאור ה', היינו צתורתו וצאמונתו, ואח"כ היקב פניו אל ה' ואומר: כי נמשחה, אהה ה' עמך בית יעקב בעצור כי מלאו מקדם וגו'. (ט) וישח אדם הגשמיות וישפל איש הרוחניות ואל תשא להם, עיין כס"י וצאור. ולי נראה שחסר כאן מלת חוי, וכלומר חוי אס לא תשא להם, (ותרגומו, זיא זינד קארפערליך אונד גייסטיג געזונקען, וועהע! ווענן דוא איהנען ניכט פֿערגיעבסט). יכעין זה התפלל ורע"ה, ועתה אס תשא חטאתם, כלומר וזה זכך אס תשא חטאתם, או הלואי שתשא חטאתם, או אס תשא חטאתם, טוב [כרס"י סס]. (י) בוא בצור, חוזר לדבר אל העם. (יא) עיני גבהות אדם שפל, כשאלס יורד מנכסיו, עיניו הגבוהים ולצבו הרס נכנעים לפני העוקוס, וציוס ההוא יודה לה' כי נסגב שמו לצדו. ואחר שלייך להם יכולת ה' [ונן פסוק י"ב עד פסוק י"ז] חוזר ואומר ע"ד זה, זכך יסח גבהות האדם וגו', וציוס ההוא יכירו וידעו כי נסגב ה' לצדו. (כב) חדלו, זפסוק הקודם אומר ופני פחד ה' ונהדר גאוני וגו' ע"ד חילו ופניו כל הארץ, אומר כאן שיחדלו לצטוח על האדם אשר נטוה צאפו כמוהו כמוך, ובמה נחשב הוא יותר ונוך.

ה פה ידבר אל עם יהודה ויוסצי ירוסלים צוטל לכרס, והכנוסל ווצן מאליו. (טז)—(טז) כפל ווטלס וזה סאמר לועלה צקגנון זה ואומר, אחר טצאו עליהם לרות זיגונות רצות וירד הדרה והמונה, ישח אדם וישפל איש, היינו גסויותו, ועיני גבוהים הרואים את רוב עטרס ומילס וכצודס תשפלנה, וילדיקו עליהם הדין ויאמרו כי מוטפטו לאלהים הוא, וגס האל הקדוש ירחס עליהם ויחונן אותם צתורת לדקה. (יז) ורעו בבשים [לדיקים, כפרס"י וצאור], גרים [כפרס"י לדיקים] כי לדיק יאמר הנויד גר

חכמי צאנז, ולחנם דחק הצאנז לפרשו מלשון זרים. (יח) מושבי
 העון, כפירוש רש"י גורמים ילך הרע בתחלה צחצחים דקים
 כקורי עכביש ומחגזר והולך כעצות העגלה, (ותרגומו, ערש
 מיט דינגען פֿאַרען, דיא דאָנן וויא וואַגענזייל דיק ווערדען).
 (יט) קדוש ישראל, בדרכי החול ושחוק (וצלע"ז איראָניש)
 (כד) ירפה, כפי רש"י וצאנז, תפנו ותעטנו אפר, (ותרגומו
 פֿערצעהרט, ד. ה. צערשטייבט, צו ניכטס ווערדען), ופרחם.
 כלומר, לכן גם פרחם באבק יעלה. (כה) וירגזו, ההרים אָסר
 יולטו טונה, ירגזו תחתיים:

ו, (ט) שמעו שמוע, כלומר הרצה טועתם והכזיאים
 והרצה ראייתם נפלאותי: אלותותי. (י) פן יראה, לו יראה ויסוע
 ויצין, ושב ורפא לו, (ותרגומו, מעכטע עם דאָך זעהען, האָרען
 אונד פֿיהלען, אונד זאָ עם זיך בעקעהרט, ווירדע איהם באלד
 וזיילונג געוועהרט). (יא) ואמר עד מתי ה', סב על ורפא לו
 וכלומר, ונתי יסוב ורפא לו? ויאמר עד אם שאו עדים מאין
 יושב וגו', ע"ד כלל לך ונלאוך וגו' וטבת עו' ה' אלהיך.

ז, (א) ולא יכול, יחיד צמקום רבים, וצנולכים צי, ע"ז, פסוק
 ה', כתוב ולא יכלו. (ג) ושאר ישוב בנד, לפרש"י שארית וועט,
 ולדעת הצאנז צן היה ליסעיה עי"ש, ולפי נגינת הטעמים מפסיק
 צולת ושאר ווערט צולת יסוב, אומר חכי, שאר הוא שם עלם
 פרטי ויסוב הוא שם התואר שלו, ונראה ששאר הוא איש פקיד
 צצית יסעיה ומוכן להדריך את צנו (או צניו) צכל ניכי ודעות
 וחכמות ודך ארץ, והוא יסוב הצן (או הצנים) ודך הסובצ עקס
 ופתלתול לדך היסר והלדק, ואיש כזה הוא נכצד וכל אָסר צצית
 כי חכם ונצון הוא ולפני סרים ונולכים יתילצ, (ותרגומו, דוא אונד

שאר דער ערציעהער דיינעם זאָהנעם), וועלכד הנגינה גם הסצרא
 כותנה לדעתי, כי לקמן בפרשה "וי"א, ונסוּס הנצי"א חיזה פענוים
 בלשון זה וסס הוא העקור ונולה זו ולשון נופל על לשון הוא, ולא
 נכנה אותם אפילו פעם אחת צסס צניו, וסס פירשתי כפרש"י
 הסאריש סצהן יסוצו אל הקצ"ה, ועיין בצאור סס. (ד) בחרי אף'
 כמו מחרי אף, (בחלוף בומ"ף), והיינו מחרי אף של סני זכבות
 האודים. (ה) אפרים, ונלכות ישראל מעשרת הסצטים נקרא אפרים
 ופקח צן רמליהו ונלכס התקטר עם מלך חרס. (ח) (ט) לדעתי סס
 נסולצות וכאלו כתוצ בי ראש אפרים דמשק וראש דמשק רצין,
 וראש אפרים שמרון וראש שמרון בן רמליהו, ובעוד ששים
 וחמש שנה וגו', וכלומר מלך דמשק הוא כלין, ומלך סומרון הוא
 פקח צ"ר, לא יארכו עוד צומסלתם ולא ירחיצו עוד את גזולם
 מחוץ לדמשק וסומרון, וכלוכו לומר, צחלה יפול כלין מלך דמשק
 הוא חרס, ואח"כ יפול פקח צן רמליהו מלך סומרון, ונלכות אפרים
 יחת נהיות עם צעוד ססים וחוט סנה, וצסמוך פרשה זו פסוק
 ט"ז נפרש יוחר זמן המוגצל לעת כלין ופקח ואומר: כי בטרם ידע
 וגו', והוא כערך ג' סנים כמו סאצאר צסמוך. ואור אם לא תאמינו,
 כלומר לא תאמינו לנצואתי על כלין ופקח צעוד סנים מועטים,
 כי לא תאמינו, מכל סכן סלא תאמינו לנצואתי על אפרים צעוד
 ס"ה סנים, [או כפרש"י צנים לא אנון אחס]. ע"ז אור לו הנצי"א
 שאל לך אות, כלומר אות סיהיה צזו הרגע אטר צעצורו חדע
 סיתקיים כצואתי צזמן מועט על כלין ופקח וצעוד ס"ה סנה על
 אפרים, וכאטר ראה סהמלך צועט צדצר ה' ואומר לא אשאל ולא
 אנסה, דצר אתו קסות וקרא צחמת רוחו, המעט מכם וגו' בלשון
 רצים, וצסס הכולל "בית דוד" כאלו קרא לעס יהודה, כי לא
 ללה לפגוס צכצוד המלך עלמו כנאצר חז"ל המורד צנלכות חייצ
 מיתה, ואע"פ סלא ללה וננאן צאות, נתן לו אות צעל כרחו והיינו,
 העלמה הרה, כלומר הראסונה ונעלמות הנסים צהעיר (יהיה חיזה
 סתהיה) אטר עתה הרה ותכרע על המצצר לילד, יולדת צן, —

ולא זו כלל חלף זהו שהיא האם מעלמה תקרה שמו עמנואל—
 ואת כפול כזה הוא גדול מאד בעלמותו עד שגם קטני אמונה לא
 יוכלו להכחיש גדולתו, ויכול להיות זרע כונואל, — ואם זה
 האות צחוק אף יקום ויהיה, יהיה זה אף אמונה על רלין ופקח
 ואפרים כאוור; וזהו שזכר הצן הנפלא הזה הנקדש ורחם אנו
 בשם עמנואל, כח עליו כח האה קלרה ואוור צוחק שפתי שלל
 יחל דברים גסים הנועפטים את לב הילד — רק חמאה ודבש
 יאכל, ואכלים קלים הנוכסירים את האדם לקבל חכמה ונשפע
 העליונה כידוע — ונתוך כך יהיה עקובל ונאשית יוני צחרותו
 למאוס זרע ולצחור צעוז, וזהו כערך זמן ג' שנים. — וזהו שאמר
 כי בשרם ידע הנער מאוס ברע ובחור בשוב [היינו ערך זמן
 ג' שנים כזכר] תעזב האדמה מפני שני מלכיה (רלין ופקח)
 אשר אתה קין וזה.

וצחנת היה כן, כי צעת פעלה אחז על כח האלוכה צירוסלים,
 עלו עליו רלין ופקח [מלכים ז', ט"ז, ה'], וצעת ההיא צא ואלך
 אשור וחילו לאחז לעזרו צעד הכסף אשר שלח לו לשחדו [שם ז',
 ח', ט'], ואלך אשור הונית את רלין [שם ט'] ופקח כשאר עוד
 צחיו שלש שנים צשוורון עד שהוניתו הושע צן אלה [שם ט"ו,
 פסוק ל'] והיה זה צנת שלש לאחז, כי צעת שאלך הושע חשע
 שנים צשוורון, ואלך אחז י"צ שנים צירוסלים [שם ט"ז, ח'],
 נוכל כי שנים של פקח חוור צנת שלש לאחז, וישעיה עווד צנתה
 ראשונה לאחז ואמר לו צנצוה שלל יגור ולא יקוץ ופני שני
 הוולכים האלה, כי רלין יפול ויד (על יד ואלך אשור) ופקח יוולך
 עוד כערך ג' שנים (עד שהוניתו הושע צן אלה) ווולכות אפרים
 יחזו ויהיות עם צעוד חוש וטטים שנה, היינו וננת כחאת עמוס
 כחצון רש"י צפסוק זה ולקוון צפסוק ט"ז ע"ס, וכפי החצון הזה
 יעוודו וננתה עוד כערך י"צ שנים.

אנוס ונה שזכר ק"ה שנים שלאחריו ולא י"צ שנים שלפניו,
 זה הוא יסוד ווסד דצרי הנציאים הקדושים שלל לדבר רק צרויזא.

(וציורח אס הנצואה היא לגלות סודות העתידות לצוא) ומחוק זה
 כיכר ההצלל צין נציא חונה לנציא סקר, וזהו סאמר ורע"ה נציא
 ונאחיק כנוכי וגו', וצודאי ווסר להס סיווכים איך ומה יהיה ווספע
 הנציא האונת, ועיין ונה סכתצתי צענין זה צאריכות לקוון צפרטה
 וי', וי"צ, כ"צ, כ"ה.

והנה כונו סנצואה זו החלק לסלטה חלקים:

(א) סונלך רלין יפול וייד ועי"ז יהיה לו ונכוחה וועט.

(ב) פקח לא יאריך צונלכותו רק עד ערך ג' סנים.

(ג) אפרים יחת ונהיות עם אחר ערך י"צ סנים;

כונו כן יפרד האות לסלטה ראסים:

(א) סהעלמה ההרה יולדת רק צן ולא צת.

(ב) תקרא סנוו עוננאל ולא סס אחר.

(ג) יאכל ונאכלים קלים כחנאה ודצט, ולדעתו ונאוס צרע וצחור

צטו"צ.

וצחנס דחקו רצים על פסוק זה ונכסלו צעלמה הרה, ולא ונלאו

הפתח הפתוח לרוחה צונסונעות הענין וצפסעות הקרא; ועלי דס

העלמה נפלו רצים ונהאנוכה סלונה, ורצה הונסעונה, ואיס צרעהו

ערכו ונלחמה; אלה הוליאו ונההרה סתני תורה, ואלה עפלו עליה

גנזי הקרה — והי יסלח להעושים עול צסגגה ויוליאס ונאפלה לאורה.

(יז) עד כאן אמר לו נחננות ונצטר לו צסורות עויצות,

וונעתה יאמר לו הוכחות ואזהרת קסות, והוא, הגס סציאת אסור

וחילו היתה לעזר ולנחסקה לאחז ונכף אויציו הקונים עליו [ונלכים

צ', ע"ז, ז'], וי"ו היו לפגע ולנגע לארץ יהודה, ועל העת ההיא

יאמר פה: יביא ה' עליך ועל עמך ועל בית אביך וגו', הוא

חזקיה, ולא אמר צנך, סלא רלה ליחס הלדיק לאציו סאינו לדיק,

עיין רש"י. (יח) ישרוק ה' לזבוב וגו', כפרס"י. (כ) בתער

השבירה, הסכר ססלח לונלך אסור לסמדו, יהיה לארץ יהודה

כחער מלוטס עוסי רניה, והוא ווסל על חיל נכרים סיאכלו צפה

ונלא את עוצ הארץ דצט חנאה וחלצ והנותר צקרצ הארץ, אצל

איש יהודה יהיה צמלור וצמלוק צעגלח צקר ושתי לאן. (כג) והיה ביום ההוא וגו', וצעצור זה יהיה חלומת הארץ נחיר סויה שהיתה מקודם למעלה למעלה כנו עד חלף כסף בחלף גפן, עתה צעת סמלך חסור ולצחותיו חוכים זה, יהיה נחירה נטה ונטה כסדה העומד לסמיר ושית. (כד) נרוצ חלים וקסת שיצואו עם נחנה חסרה, יסבתו חכסי יהודה ונעצודת החלומה וכל הארץ תהיה סמונה כסמיר ושית. (כה) רק סוכני ההרים והגצעות יעצדו עצודת החלומה וסמה לא חצוא ירחת הסמונה, כי חכסי חיל יחנו צערים ולא צהנים, וצהרים וגצעות ירעו צהמותיהן צנרעה סמן:

ח, הוסך ומסומעות הכתוצים לפענ"ד הוא כד: (א) למחר, לני סמהר, כלומר להעם העוסים קטר ציוני אחז ומלפים לציחת האויצ רלין ופקח כדי סוכלו ונהר לסלוח צעולתה ידיהם ולסלול סלל ולצוז צז צחוך המצוכה, ועלם הכתיצה על הגליון גדול, הוא נוסך מן פסוק ד' עד פסוק ע' ולכתיצה תונה כזו: סייך גליון גדול (וצלע"ז נקרא כתיצה כזו פלאקאמע, פראקלאטאמיאן) ופסוק צ' וגו' הוא נחומר מוסגר ומוסצ דלעיל פרסה צ' פסוק י"ד וכלומר לקחתי עדים כאנכים חת אורי" וחת זכרי" והלכתי אל העלמה הרה לראות אותה וחת צנה, והם יעידון ויגידון חת קיום נצוחתי סילדה בן והקרא סמו עמנואל — ; וצעצור סרוה הקודס ודצרת מחוך גרוכה של העלמה זו צקריחת סס צנה עמנואל, והאות ונה' נעסה על ידה; קורחה עתה נציחה, ואפשר סנתחנולה העלמה צחוך הזמן והעת הזאת ולקח אותה לו לחסה, או אפשר שהוקרה קרה שהעלמה זו היתה חסתו מוס — ואחר סקרב חלי" והרה עוד וילדה צן, לוחו ה' לקרוא סמו לפי פגעי הזמן מחר שלל חש בז, להודיע לכל כי צחמת יוהר הצז ויחיס הסולל, חבל לא כאשר הונה חושצים ע"י רלין ופקח חכסי צריתם, רק נחיל העלום וולך חסור (ולולי דוסתפינח הייתי חומר סצכוון נקוד חס צקוץ וצז צפתח צס"פ, סהוא נגד מספע

הלשון, לפי שהוא איננו סוף פסוק, כי ארבע שמות הללו יכולים לקרות סוצו סוצו על כוזה פנים, א), ככתוב, (ז), לופרע, ג), סלל מהר זו חס, ד), מהר זו סלל חס. —) ובטרם ידע הנער קרוא אבי ואמי, והוא כערך א' או ב' שנים, (והזן הראשון עמואל יהי עתה כערך ג' שנים ויודע לנאוס צרע ולצחור צעוצ) (וצזה חתי ספיר סינוי הלשון צין צן הראשון עמואל, בטרם ידע הנער מאוס ברע וגו' וצין צן השני מהר סלל חס זו בטרם ידע הנער קרוא אבי ואמי) ישא את היל דמשק ואת שלל שומרון לפני מלך אשור, והיתה זאת צטנת סלס לחזו או כפרט"י צתחלת ד' למלוך חזו, (ורט"י וצחור פירשו שצן אחד הוא חסר חזו קראה חזו עמואל ואציו קוראו מהר שלל חס בז, הוא צעיני דחוק ורחוק וחד). (ו) צוכחצ על הגליון הוכיח את כת העם שהיו צקטר ומאסו את ניי הסילוח, והוא גיחון סנווך לירוסלים [הכזכר צמלכים א' ח' ל"ג], ושם ונשחו את סלונה למלך על ישראל, ויתכן שזה הי' נקום נטיחה לכל וולך וולך, שאין נוסחין המלכים חלל על הנועיין, ועיין רט"י סס. והנהר ההוא הולך לחט, והמסל הזה היה על וולך חזו צפי העם שהיו צקטר, וחוננים עליו שהוא לחט ואינו עוסק ונלחבתו צנהירות וחרילות כמלכים אחרים, ומשוש לצס הי' לסצח את רצין וב"ה, כדך המורדים צמלך. (ז) המסך ונכחצ הגליון, מי הנהר, את הצח ננני הנהר, ועלה על בל אפיקיו, נוסל חיל רצ סל חסור לסלף נניס רציס. (ח) המסך ונכחצ הגליון, עונס לרסעים ונחונה ללדיקים הנסארים, עד צואר, ולא כל הלוחר, כי ישארו עוד לדיקים נחוננים לחלס ולמלכס חזו, וסעף נניס רציס חליהס לח הגיע, והיה מטות כנפיו סל חסור מלא רחב ארצך ולא חרכו, כחסר חנרתילעיל צפרסח צ' סנחנה חסור לח היו רק צחלק גדול חצל לח צכל הארץ. (ע"כ ונכחצ על הגליון). (ט) ונן הסערה היא סנחנה חסור חף סצחו לחזו כחוהציס להלילו נכף חויציו כלין ופקח, נ"נ צעח היו חורציס צקרצס כחויציס וחוסציס ונחצבות צהרהורים רעים לכצוס מיד את

ארץ יהודה, ע"ז הנציח פה ונחננס וחומר: רעו עמים התחזרו
 יחד, וחתו ותסזרו, והאזינו כל נחנה אסור הזאים מ־מרחקי
 ארץ, התאזרו והתו, כפל הלסון לחזק הצטחון. (י) הנוסק
 ופסוק הקודט, עלתכם ודצריכם תפר ולא יקום כי עמנו אל,
 כלומר הצן עמנואל ה" לנו לחות ווסק לנואוס צרע ולצחור צטוב,
 ולכן יהי עמנו אל. (ולמטה צפסוק י"ח ופרט ציותר). (יא) טעוהו,
 כל אחד ונהנשאים יחור: בה אמר ה' אלי בחזקת היר,
 כחדס הנוזהיר ונזרו צידו וצאלצעו חת חצירו לסנורו ולהלילו ופגע
 ואסון, כן לנו חלות ונן עמנואל — ויסרני, כמו ליסרני,
 מלכת בדרך העם הזה לאמר: (יב) לא תאמרון קשר, (ונלסון
 חת ה' החנת היום), כלומר אל תחזון חת הקטר ולא יהיה
 חורי פים עם העושים קטר, ולא תיכאו ולא תערלו ונהעם הנקטרים
 צקטר, רק' את ה' צבאות אותו תקדישו וגו'. (יד) הנוסק, והיה,
 הקטר שקדטו חותו כערך קדטים, למקדש, עתה יהי להם לפח
 ולנוקט ולחזן כגף, ובשלו בם רבים וגו'. (טז) ווסק על פסוק
 י"ח וכלומר, עוד זאת הרחה לי בחזקת היר, צור תעודה, קסור
 וחחוס החורה והעדות בלמדי, סלח תסתכה החורה וניסראל
 (זה כוטה לפרט"י), (יז) גם זה ווסק לפסוק י"ח וכלומר, כל אחד
 ונהלדיקים הנשאים יחור: וחכיתי לה' המסתיר פניו מבית
 יעקב, לפי טעה, חצל לא לעולם יחנף, וקויתי לו, כפל לסון
 לחזק החמונה, ועיין פרט"י. (יח) פה הוא נחזק החמונה צלצ
 הנוחניכים וחור: חתם ונעט הנשאים תקחו ווסק הסכל ונני
 ונן טני צני הילדים אשר נתן לי ה' עמנואל ומהר שלל חש בז
 ותחוניו צחמונה טלונה כי נחת ה' לצחות יעטו החותות והנופתים
 ציסראל, והיינו הצן הרחטון עמנואל (ענה יחס צחותו כצנו —)
 הוא לחות היטועה ללדיקים הלוקחים וננו ווסק הלדק לנואוס
 צרע ולצחור צטוב, והצן הסני (צנו ונוט) מהר שלל חש בז
 הוא לנופת העוכס לרשעים העושים קטר. (יט) הנוסק, וכי יאמרו
 הקוטרם קטר אליכם לדיקים דרשו אל האובות ואל הידעונים

הלא עם אל אלהיו ידרוש בעד החיים אל המתים, וכיון
 שהזכיר הנביא הקדוש את הדורשים הנותועים האלה, זכרם
 לגנאי ומהתל זהם וזנועסה תעתועיהם ותועבותיהם צעת סדורשים
 אל הנותים, המצפצפים בקולות מסוכות ולוחשים לחטים כעופות,
 והמהגים כזהנות ומיות. (כ) לתורה ולתעודה, הוא לשון
 טבועה, צאור. (כא) הוטף, ועניני כך, מי שסרוי זלער והוא קסה
 כוח על עסק וטף ומתן או זדיני ונווקי המדינה, או הוא עני
 וזל ורעב, הוא עוזר לפתח צית הדורש אל אוז וידעווי להגיד
 לו מה יהא בקופו — ולפ"ז יה"י סעורו כך, ועבר בה, את הדךך
 של הדורש אוז וידעווי, נקשה, ויי טהוא קסה כוח, ורעב
 העני והזל, (וחוזר ונפרט ונתחיל צנה שסיים זהעני), והיה
 כי ירעב, העני והזל, והתקצף, הקסה כוח צאיזה עסק דין
 וזכרים או זדיני דמלכותא, או העני זרעזונו, וקלל במלכו
 [מלסון ונקלה אחיך] האיש נקסה ועז פנים וקסה עורף ונחאס
 ונקלל ומורד צוולכו, ובאלוהיו, העני ונתקלף צאלוהיו החוכן
 דלים ואותו לא חכן, ופנה, ערפו למעלה, מול ועלה, כלומר
 זה וזה ונתקלפים ונקללים צוולכו וצאלוהיו ופנו ערפס מול ועלה
 ויכחיסו זהסגסה העליונה. (כב) ואל ארץ יביט, הנקסה או
 הרעב יציע אל הנותים אשר צארץ הנה, תחת שהיה לו לפנות
 לצו צעת הלך לו, להי טהוא למעלה מן העצב, והוא עילת כל
 העילת ומקצב כל הסצות, והוא לצדו יפדה אותו וכל לכותיו,
 והנה, עתה הוא, בצרה וחשכה, יותר גדולה, מעורף צוקה,
 מעורף צלוקה, ואפלה מנדה, יוטט כעור צאפלה וילך מדחי
 אל דחי. (כג) הוטף, כי לא מועף, כי להנותים לא ניתן כשות
 לעורף ונוקומס ולקום ולעזור, לאשר מוצק לה, למי שסרוי
 זלער צוולכו וצולוק. (ומלת וועורף ונוועף מלסון ויעף אלי, וסורש
 אחד להם כמו כסב כצט). ועתה הנביא חוזר לתוכחתו וכאלו הוא
 העד יעיד זהם ויגיד להם מה יהא בקופם ואומר, בעת הראשון
 וגו', ועיין כס"י וצאור.

ט, (א) כאן נוגה כח הרשעים ונוסח כח הלדיקים, ומלת העם נוסב לכל כח וכת וכלומר, יש העם ההולכים בחשך, הם הרשעים, ויש העם ראו אור גדול, לדיקים, וכפל עוד הפעם זלזולן אחר כנהוג, ואומר, יש העם יושבי בארץ צלמות ויש העם, אור נגה עליהם. (ב) הרבית הגוי, שהיו צחלה הונעו מכל העוים, ועתה הרצית אותם ככוכבי השמים לרוב, לו הגדלת השמחה, ללדיקים, לא הגדלת השמחה, לרשעים. עוד י"ל לו הגדלת השמחה, תחת שהי' לו לשמוח על זה הרצוי, לא הגדלת השמחה, לא הי' שום, וזוהי נכוון היטב הקרי והכתיב. שמחו לפניך בשמחת בקציר, שהיא איננה שומחה כוללת, כי מי שיש לו מלא גרנו ויטן כוסן, איננו שומח צעת הקליר אם הארץ תוליא יבול רב, באשר יגילו בחלקם שלל, ג"כ איננה שומחה כוללת כי רק החלק האחד מאנשי חיל הגבורים הנוכלים את האויב ויטיבו ונסדה קטל לציתם צטלום צבלי פגע ופלע וחצורה, הנה שומחים וטובי לצ צחלקם שלל, אצל החלק השכי הנפלעים וכדכאים. יטיבו לציתם אצלים וחפויי ראש. (ג) ענינו כך, כוה פעוים הוסעת לנו ועול קצלו, ונועה שכנו ונוסבנו הכוגש צו, החתות, את העול, את הנועה ואת השצט, ביום מדין, אפילו אם היסועה היתה גדולה כיום מדין לא היו שומחים שומחה כוללת, כי גם אז ציום מדין לא היו אנשי סכות שומחים צהללחת גדעון וסלש ונאות אנסיו. [עיין שופטים ח', פסוק ה' ופרש"י שם אנשי סכות ישראל היו]. (ד) כי בל סאון וגו', שעור הכתוב הוא כך, ועולם לא הי' כלחון צוולחנה צלל סאון ורעס, צלל ספיכת דס צנפילה איזה גצורים גם ונהנלחים, וצלל סריפת אס צאיזה ערים הסנווכים להאויב, אצל אחס כוה פעוים הייתם ונלחים את האויב צלי פגע ואסון, צלל רעס, צלל סמלה ונוללה צדוים וצלל סריפת אס צעריכס, ונדוע לא הייתם שומחים וצועחים צהי כי הוא הנותן לכם כח לעשות חיל כזה. (ויהי) סאון סואן ון אסון כונו כסצ כצט, או כפירוס הצאור ון סאון

בחלוף זם שריץ). (ה) נחמה ליהודה, ונתנבא על יחזק'י ואומר, כי ילד וגו', ותהי העול המשרה על שבמו, יהי זריז ומהיר צולוכה כנולות הי ותורתו, והקצ'ה שהוא פלא יועץ, אל גבור, אבי עד, יקרא טונו של חזק'י שר שלום, והנה כנוו סכתן לוועלה צפרסה ז' חות ומופת על קיום מלכות עשרת הסצטיים, כהן כאן חות וצטחון לקיום מלכות יהודה עוד לסכים רבות. (ו) למרבה וגו', צטציל חזק'י המרצה הושרה על טכוו והנקרא סר שלום, אין קיץ, עתה לחזז על כסא דוד וגו' כי הוא חזק'י ראזי ונכין הוא להכין אותה ולסעדה הכסא במשפט ובצדקה, ו מעתה ועד עולם מחזק'י ואילך חרד וטה וטה, כי קנאת ה' צבאות תעשה זאת אשר עשה למלכי ישראל ולעשרת הסצטיים, יעסה גם ליהודה ולמלכיהם. ועד עולם, האמור כאן הוא זון רב צוטטוע, כלוור וטעט וטעט ירדו וטה וטה. (אונס לקמן פרסה ל"ז פקוק ל"ז, וצמלכיס ז', י"ט, פקוק ל"א, מוזכיר כצואה זו לחזק'י עלמו רק צרויזא, לפי שלא רלה לפגום צכצודו צפרהסיא — ופירוש הפקוק סס יהי לדעתי כך, כי מירושלים תצא שארית וגו', היינו הנסארים והנמלטיים ילאו ונירוסלים ונהר ליון לגולה צצלה, כנוו סכתוצ צפירוש [צמלכיס ז' פרסה כ', י"ז י"ח]. כי קנאת ה' צבאות תעשה זאת, כלוור, כאשר עשה לעשרת הסצטיים, כן יעסה גם ליהודה). (ז) דבר שלח וגו' כלוור, מעולם לא פרע ה' ליעקב ולישראל אם לא סלה להם קודם דצר, היינו תוכחה ואזהרה ע"י עצדיו הנציאים וכאלו כחוצ, דבר שלח ה' ביעקב ונפל דבר בישראל. (ח) ועתה ידעו העם וגו', סהעיזו פניהם בגאווה ובגודל לבב לאמור. (ט) לבנים וגו', היינו ונה סכתוצ לוועלה צפרסה ז' פקוק ו' כעלה ציהודה ונקילנה וגו' כן פירוש הצאור. (י) ואת אויביו יסכסך זה צזה, עיין רט"י, וכל הפרסה עד קופה כפרט"י וצאור.

י, (כא) שאר ישוב וגו', כפרס"י הסאריה טצהן יסוצו אל הקצ"ה, וכן דעת הצאור עיי"ט, והוא לסון כופל על לסון, והנציא וטעם זלסון זה צפרסה זו וון פסוק י"ע עד כ"ג, וצקווק צפרסה י"א פסוק י"א וצפקוק י"ז וטעם עוד הפעם זלסון זה.

יא, (א) ויצא חמר וגו', הנציא וונה וקופר כאן עד פסוק ו', זכמה וועלות וונדות הטוצות יהיה ווכתר החוטר ווגזע יסי עד סיהא ווכטר לקצנ הכתר הכצוד האונתי אשר על ידו יצוא הסלום זחכלית סליוותו על העולם וכל וולואו עד כי צרוז הסלום יגור זאז עם כצס וגו', ולא ירעו ולא יסחיתו וגו', ווכל סכן סהעמיס יחדו לא ילירו זה את זה כי וולאה הארץ דעה, ונתוך כך יהיה סרס יסי עווד לכס עמיס ואליו גויס ידרוסו והיתה ונוחתו כבוד. (ועיין וזה סכתצתי לקוון צפרסה כ"ה ההוסך ווענין זה כי כסגז ואלד), וצסגס סהכצואה זו (כפי הכראה) כאורה על חזקיה ועל יוני וולכותו, וכנוו סאור הוא זעלנוו [וולכיס ז', כ', י"ע] הלא חס סלום ואות יהיה זיני, וי"ו לא ילא וון הכלל זכוותו הרלויה ואלד גס על ינות הונטיח. ועוד יעווד וולך זועלות וונדות כחזקיהו ועוד יתר סאת יהיה לו כנוו סכאור זחחלת פרסה ו"צ עד פסוק ה', וסלום ואות יהיה זיניו עד עולם.

יז, זה לסון הצאור צקלור, הפרסה הזאת כוללת סתי כצואות, זראסונה עד פסוק י"ב ילייר הנציא את וופלת רלין ופקח אשר כלחונו עם אחז, וצהוסך דצריו הוכיס את ישראל (הוא וולכות אפריס) ודצר ונועווד וולכותם אשר הלכה הלוך ודלה עד אשר הגלה סלונכאסר את עסרת הסצטיס אסורה; וכצואה הסכית הוא וון פסוק י"ב ואלך כאורה על וופלת סכחריב וולך אסור לפני ירוסלים זיני חזקיה, ודצרי הוולץ הקדוש צזה וולחיס ווסל וולילה, רוויס

ונשגבים ונתוקים ונכופת לופים. (ה) ושל שונלך חשור ונלקט חת
 ישראל ונעשרת השצעים הנמלטים ונחרצו ונפוזרים חת הנה וחת
 הנה כשצלים צעוק רפאים, עווק רפאים הוא קמוך לירושלים,
 רס"י וצאור. (ויחכן שהעווק הוא היה ושל צפי יושצי ירושלים על
 כל וקרה פגע ונגע, ולפיכך ונשנש הנציא כאן צלסון זה).
 (ו) ונשאר בו עוללות וגו', עיין רס"י וצאור. (ח) כאלו כתוב
 ואל האשרים והחמנים. (ט) רס"י וצאור פירשו החורש והאמיר
 יער וראש הרים. וצנחילת כבודם לא נהירא לי כי ונה ענין הנשל
 עזוצת ועוזי הערים להנמשל עזוצת היערים וראשי הרים, וגם לא
 יחכן ההמשך אשר עזבו וגו', כי אדרבה הצורחים מפני האויצים
 נקים ליערים ולהרים. — וכ"ל שהם ערים הנקוצים צנננות, וה"א
 הידיעה ה—חורש וה—אמיר תורה על זה, והנציא וקוכן על ערי
 ועוזם (של ישראל) שיהיו שנונה כעזוצת הערים הידועים צסם חורש
 ואמיר אשר עזבו הכנענים צצרחם ופני צני ישראל צצואם אל
 הארץ. וכן וקוכן הנציא צפרסה הקודם פסוק י"א ואומר, וקרבי
 לקיר חרש, וצמלכים צ', פרסה ג' פסוק כ"ה הזכיר הכתוב צמפלה
 מואצ קיר חרשת, ופירוש הצאור סם, עיר גדולה צערי מואצ וזוכר
 אותה צכל מפלת מואצ. (י) טעורו, חת שהיה לך לטעת נטעי
 נעמנים (כאמנים, צחלוף א"ה"ח"ע) צנים הגונים וכאמנים לה'
 ולמולדתם ולחללם, זרעת זמורות זה, (צנים אך זרים), ופירוש זה
 כוטה לפרט"י. (יא) המשך ונפסוק הקודם, תשגשגי, לי סכקוק,
 נסתגסגו זמורותיך צוניכי דסאים וערצוצים המקלקלים ענפי הגפן,
 כלומר צוקוס סנטעתיך לי לכרם, סם קלקלת צנעטיך, תשגשגי,
 נתערצת צתועצות המלרים, זהו פרט"י ז"ל, ובבוקר זרעך תפריחו.
 עיין רס"י. ולפ"ז כ"ל ונשנעות וענין הכתוב כך, הנציא מוכיחם על
 החתון צנשים נכריות ואומר, כאשר ציום נטעך (חתונך) נתערצת
 צתועצות המלרים, כן צבוקר (לעת מלוא) זרעך תפריחי, כלומר, כן
 היה לך הצנים, — נד, חוונה שהלצתי לך צלווי "לא תחתן צם"
 קציר ביום נחלה, נקלר הנד הזה (נפלה חוונה זו) ציום שהנחלת

את הארץ, (כי לא שמועו בקול ה' וכסאו נסים נכריות) וכאב אנוש,
 כמו ויחנש [סמואל צ', י"ג] ופסועו, ועל כן חנוס אתה זכאז
 ונחלה. (וונלת נחלה יתכן לסנוס זתרי חפי, וכלומר ציוס נחלה
 (הנחלת הארץ) היה לך נחלה (החולי הזה, ליידענישאפט) —
 וגרס לך כאז חנוס. ותרגומו יהיה, זאָ וויא דיא אונאַרטען אַם טאַגע
 דינעם פֿלאַנצענס (פֿערעהעליכונג —) וואַכערטען, זאָ זינד אויך
 דינע קינדער אַם טאַרגען (צור צייט —) געראַטהען. דיא שיידע-
 מויער דיא איך אַם טאַגע דער איינערבונג דיר אויפֿגערֿיכטעט
 „דורך דאס פֿערבאַט דער ניכט פֿערשוועגערונג מיט דען היידנישען
 פֿעלקערן“, איזט גון געשטירצט. — אינד דער קרענקענעדע שטערן
 איזט דאהער דיא דערבע שטראפֿע. (יב) הוי המון עמים רבים
 וגוי, חוזר על וולך אסור, ולדעת רס"י על כל העמים וז"ל, וודה ונהלכת
 על כל הדורות טוט שישראל לוקים זו קופו ללקות, וכל הנביאים
 שהנבואו פורענות ישראל ע"י האוונות קוונכין אחריו פורענות האוונות
 סלקה ישראל על ידה עכ"ל העבור. וודה וואלד לזקו דזריו, וכ"ל
 קונך ע"ז ונוחזה כאסונה לא"ח וגס את הגוי אשר יעבודו דן אנכי.
 (יג) ונס הזא ממרחק, הוא וולך אסור, ולדעת הזאור כאלו כתוב
 למרחק, הוא רחוק. (יד) זה חלק, יהיה ל-שומינו וגורל
 לבוזזינו, הוא וולך אסור וחיינו סיפלו זלילה אחד לפני מונות
 ירושלים.

יח, לדעת רס"י כאורה נזוהה זו על ופלת עמים רבים,
 ולדעת הזאור על ופלת וולך אסור ועל גדולת הזקיהו הלדיק.
 (ב) לכו וגוי, עיין רס"י וזאור, ולדעתם וזכר הנביא כן זטס
 הסולחים אל הסלוחים לראות אס אונת הוא שחזרו ישראל למקונס,
 והנה ונכים את ישראל זטס עם נורא, ונווסך ונוורט, קו קו
 ונווסקה, (לשון קיא קחי ונואוס, כזכר אחר זפרט"י). ולא נהירא
 לי כלל וכלל פירוסס והרצה תסוזות יט זזכר, ועל כולם ונה זה

ההמשך "אשר בזאו נהרים ארלו", לכן נראה לי שהם דברי הנביא אל העמים נביים, [ונתוכם עם אשור] השולחים ליריבם (סלוחים צפיינות) צים, וצבלי גומא על פני הוים יוים ונהרים, לבזו צז ולהציא סלל אל ארלם, (וצלע"ז זעערייבער, פיראמען). וסעור הכחוצ יהיה כך, לכו (אתם) מלאכים קלים לרוץ אל גוי, כוו לגוי או סל גוי, (והוא איכנו יחס סאליו רק הוא יחס סמונו, כוו [צראשית ל"ז, י"ע] ואמרת לעצדך ליעקב —) ממושך ומורט, העמים ההם צזוים וספלים הם כאיס וסוגע וחסר לב סהוא ומושך ומורט, אל עם גורא, סל עם סהוא כורא צחמה ולא ידע לרחמה, (וצקוף הפרטה אומר צפירוס "ומעס כורא"), מן הוא והלאה, וימי קדם קדומתה, גוי קו קו ומבוסה, גוי סהוא קיא סמי ומאוס, אשר בזאו בנהרים ל-ארצו.

(תרגום לפסוק זה: געהעט הין איהר שנעלל-לייפער, באָמען פֿאָן איינעם צעררויפֿמען פֿערריקטען פֿאָלקע, איינעם פֿאָלקע דאס פֿאָן יעהער פֿורכטבאַר, גרויזאַם, פֿערהערענד, שמוציג אונד אַב־שייליך האַנדעלט, איינעם פֿאָלקע דאס אויסזענדעט באָמען, (זעע־רייבער) אַן דען פֿליססען אום רויב אונד בייטע אַן איהר לאַנד צו ברינגען). (ג) המשך וקודם, וכך סעורו, הנביא צהתפעלות כפסו ורומו קורא אל העם הזה, כוו סיוסצי תצל וסוכני ארץ יראים וחרדים אס יראו נסוא נכ צהרים, (כי הוא אוח על קריאת וולחמה), וכוו סיחרדו צעת הסומעת קול סופר, (כי הוא אוח על קריצת המלחמה, —) (ע"ד אס יתקע סופר צעיר והעס לא יחרדו) כן אתם העמים אשר וועצר לנהרי כוס ועס צארץ אשור תהיו חרדים ווסתוומים צעת תסמעו סומחה סנחרב וולך אשור כפלו צומהומה גדולה צלילה אחר. (ד) כוונתו, היטצ איטיצ לישראל הבוכן צומעוני (צירוסלים), כחום צח עלי אור, כחום הסומט עלי ירק, כוו [מלכים צ', ד'] ללקט אורות, רס"י וצאור. (ה) אצל אתם עם סנחרב לא הצלעו ומוותיכם הרעים לעשות לעמי ישראל, בי לפני קציר וגוי והרי הוא כאלו קורא להעמים ולעס סנחרב

ולהסולחים ולהסלוחים, וזה לכם לצדו צו, הלא סופכם יהיה כך וכך — וכאמור צקמוך פסוק ו' יעזבו יחדו וגוי וגו', (ז) ומעם נורא, כאן כאמר צפירוש יחם סמונו. ובלתי ספק מ היחם הוא מוסק גם על עם הקודם וכאלו כתוב מעם ממושך ומורט, ומאליו יקרא מגוי קו קו ומבוסה, ורחה צרחה היא על מה סציחתי לועלה, — אשר בזאו וגו', כמו ספירסתי לועלה, וסעורו, העומים רבים וגם עם אסור יוצילו סי וגו', וזאת היתה ציני חזקיהו:

יח, פחה דצרו על מפלת מלכים ציד מלך אסור, ועיין רס"י, ותוכן ענינו על אלילי מלכים אוצות וידעונים, על חכמיה ויועליה אסר רוח עושים צם כסכור צקיחו, וצקוף דצרו ונגציה מלכות יהודה ציני חזקיה עד לועלה לסלום ולצרכה על ידי הנק סיעסה לחזקיה. (יט) ביום ההוא וגו', כלומר, צעת שהיא יהיה לנתי מוספר סנסארו צאחץ מלכים, מזבח לה'. (כ) כי יצעקו צני ישראל הנותרים צמלכים, אל ה' מפני לוחצים וגו'. (כא) ונודע ה' למצרים, לצני ישראל הנותרים צמלכים, ועי"ז וידעו כל מצרים את ה' וגו'. (כד) ביום ההוא יהיה ישראל סהוא עתה שלשי' למצרים ולאשור, ברכה, כמו לצרכה, בקרב הארץ, ועיין רס"י וצאור. (כה) אשר ברבו, מוסק על ישראל הנזכר צפקוק הקודם, ועיין רס"י וצאור:

כ, (א) סרגון, יתכן היותו סנחרב. או אחר (צן עזרא) ו לפי דעת חז"ל הוא סנחרב, באשדוד, עיר מוערי פלסטים כנודע מוספרי קודס, עכ"ל הצאור. (ב) ערום ויחף, לא ערום ויחף מוס' אלא צצגדים קרועים ונעלים צלוחים, ועיין רס"י וצאור. וראוי לכחוצ כערום ויחף, ותרגומו: וזיא נאקט אונר בארפום, (ד. ה. אין צערריםסענען קליידערן). (ג) שלש שנים. עיין רס"י:

כד. (כג) וחפרה הלבנה, העוזדים לשמש ולירח ולכל
לצא הסמים יהיו צוסים ונכלומים, רס"י צסס חרגום יונתן, ותרגומו
עם ערואמהען דיא פערעהרער דעם מאַנדעם אונד עם שאַמען זיך
דיא אַנבעטהער דער זאַננע.

כה. (ח) בלע המות לנצח, היינו סיחיו סנים רבות,
וודצר הנציא צדרך הפלגה סיקיר המות וון הארץ, צאור. וחרפת
עמו, אטר חרפו סרי המלך אסור את חזקיהו ואת עם יהודה,
יסיר מעל כל הארץ, עיין צאור:

כו. (א) ביום ההוא וגו', ציוס מפלת סנחרב, ועיין
ציופי מלילת הצאור. (ג) יצר סמוך וגו', ווסב על פסוק הקודם
וכלומר, לדיק ססומר אמונים, צכל ילר מחסבות לצו הוא סוואך
ומחזק אמונתו צאמונה סלמה סאתה ה' תצור שלום שלום,
(יז) פעמים סלום הוא צלתי ספק לרוז על העולם הזה ועל עולם
הצא—). (ז) ארח לצדיק פעמים הוא מישרים צעיני צני אדם,
ישר, הקצ"ה, מעגל צדיק אתה תפלם. (וז) מענה עלומה על
הסאלה לדיק ורע לו). (י) יחן רשע וגו', ההללחה להרסע וועכצו
מללמוד לדיק, [ע"ד רסע כגוצה אפו צל ידוּס]. (יא) ה' רמה ירך
וגו', פה וקלל את הרסעים, [ע"ד יצוּסו ויסוּגו אחר כל סוכאי
ליון]. (יב) הנציא מתפלל אל ה' סיסומר אותנו וון האש ואף
הקנאה, ויספות סלום לנו, כי אנחנו צכל וועסינו מודים לך
ומצרכים אותך תוויד על הרעה כעל העוצה ואומרים סזו ה' פעלת
לנו. (יג) ה' אלהינו אס בעלונו אדונים זולתך, אנחנו לבד בך
נזכיר שמך. (יד) מתים בל יחיו, כוונתו, וני סאיני ומיין
צחסייה הנותים ויאמר מתים בל יחיו, המה רפאים חלסים
צאמונה, והמה בל יקומו, [וכעין זה פרס"י וז"ל, והרסעים האלה

שריפו ידיהם מנולותיך כל תהי להם תקוואה]. לכן, צאמת
 פקדת עליהם מעלתם ותשמידם וגו'. (טו) יספת לגוי, הפת"ח
 בלוג"ד צא צוקום ה"א הידיעה כמו להגוי, וטעם נגינת משרת
 והוא קמוך למלת ה', וזה פסוטו, יספת לנו עמוך ונחלתך ה' תורה
 ומלות ונכצדת בנו, ולמען כספר כצודך, נחקת אותנו בכל קלוי
 ארץ. (יח) סעורו, ישועות בל נעשה מעלמס עלי ארץ, ובל
 יפלו מעלמס (דורך צופאלל) יושבי תבל, רק הקצ"ה לצדו נסצצ
 כל הקצות העוצות והרעות, [ע"ד הכל צידי שמים]. (יט) יחיו מתוך
 וגו'. מוסק לפסוק י"ד הקודם ואומר: אנחנו הואמינים בה' שהוא כל
 יכול, הואמינים שיחיו ותיק, [המוותין עליך, כפרט"י], והקצ"ה מסיצו
 ומצטיחו, נבלתי יקומון; והנציא בהתרגשות נפשו קורא אל
 הנותים "הקיצו ורגנו שוכני עפר!" כי טל אורות טלך, כמו
 שהעל ונחיה היקיות והזרעים, כן יהיה על טל תחיה להחיות
 הנותים, (ואורות הם יקיות כאומר [נולכים צ', ד', ל"ט] ללקט
 אורות). וארץ, שהיא אם כל חי, רפאים, חלסים ורפים צאמונה
 זו, תפיל, כאסה הרה שתפיל וולדותיה, ועיין רש"י וצאור.
 (כא) ממקומו, לקצר את האוזן, וצאור צטס תרגום הכסדי, ארי
 ה' ונחגלי ונאפר שכינתיה:

כז, (א) לויתן, כן נקראת צלשון עצר החיות הגדולות
 והנוראות, צאור. (ב) ביום ההוא וגו', לרש"י הוא על עת הגאולה,
 ולדעת הצאור הוא על יום נפלת סנחרב, וציוס ההוא יוסר הסיר
 הזה צטיר ונקהלות מוכי כחות מסוררים, עיין סס, (ג) פן יפקוד
 עליה עיין רש"י וצאור שנותנגדים זה כנגד זה. (ד) חמה אין לי
 כי אינה מוודותי חלא ארך אפים, כד"ק. מי יתנני, גם לפרט"י
 וגם לדעת הצאור מאל קסה להצין, וכ"ל לפרטו כפי כוונת הענין
 והוא, הנוקהלה הראשונה תסיר, מי יעכצ אותי לעשות כלי זיין
 צולחנה כסויר ושית ואפסעה בה ואליתנה יחד, ונאליו יפול הלד

הזה לפני הלד טכנגדו, כוועשה טהיה צקכרצ והרצה פעמים קודם לכן טכצטו וולחמות כורחות ע"י נקיס ונפלחות; וצפסוק ה' הסמוך תסיר המקהלה השניה "או מי יחזק במעוזי, יתחזק נגד הקצ"ה טהוא מעוזי, חס ירלה יעשה שלום לי, וצטח שלום יעשה לי. (ו) טעורו, הצאים מיעקב, יטרט יליץ ופרח ומלאו פני תבל תגובה, היא האמונה. וצחמת עקרי וטרטי האמונה צרוצ העמים חטר לחנכו חוסים צלילס הם נלקחים מיקודי דת תורתנו הקדוטה. (ז—ח—ט) כך פירוסס, הקצ"ה נפרע מואוניה כטכתמלח סחתה, ורוח קטה המנצצת צעולס דומה כמי טדיצר הקצ"ה קטות עם צריותיו, (ומלת הגה כמו דיצר, כפרט"י), וטעור חלו הכתוצים יהיו כך, הנה הכתים וכה על וכה צעת טכתמלח סחתס, ודצרת עומס קטות כציוס קדים. ולפי פרט"י וצחור צקסחה היא קחה וודה, וון הכפוליס הוא כמו ירקרק חדומס, נוכל לפרט כוונת הכתוצים צאופן זה, הנה הכתים וכה על וכה, והיינו אם כהרג וגוי הוא חרצ, ובסאסאה בשלחה תריבנה הוא הרעצ, טיריצו זה עם זה צטלחס סחתס לטצור צר ללרכי ציתס, וברוחו הקשה ביום קדים יצול עמו כל מיני פורענות והוא דצר, לכן, אחר טהכתים צכל חלה, יכופר עון יעקב, ופרי מכתו יהיה טיסיר חטאתו בשומו אבני מזבח כאבני גר מנפצות, ולא יקמו עוד אשרים וחמנים, כלומר, טעי"ז יחצרו למוטצ. (י) כאן חוזר להוכיחם על פניהם כמו טהם עתה וטוקעים צעצודות חלילים צחסרים וצחמנים, וע"כ כל עיר צלורה היא דד ונעצצ וגוי, ועיין צצחור. (יא) ביבוש קצירה וגוי, דרך מטל הוא, צלר להם ותטצר רוחס ולצס, נשים באות צמחזות כוזצות, ומאירות אותה, המחזה, ותרגומו, פרויען קאממען אונד בעלייכמען (ד. ה. פארשפיעגעלן) איהר אראקעל: [והצחור מחריך כאן ציופי מלילתו עיין טס].

להם פשעם על דצר שכרותם, כעם ככהן כנציא כרוחה ציין שגו
 וצכר תעו. וכוכת והונקך הונקראות הללו יהיו לדעתי צאופן זה,
 אחר שלייר להם שכרותם כל כך צפחיתות הונדרגה עד כי כל
 שלחנות מלאו קיא לוחה צלי ונקום, והמה כילדים קטנים גמולי
 מכלצ אשר אין דעה וצינה להם להצחין צין עוצ לרע וצין האמת
 וצין הסקר, כציא הסקר יצוא ויורה להם הדרך מדעת תרמותו
 צלעגי שפה וצלסון אחרת כי גם המה שכורים כמותם — ומלפלים
 ומרקדים לפניהם צשכורם, ומה הם אומרים, לו ללו קו לקו זעיר
 שם, דצרים שאין צהם מונק, הצל וריק אין להם שחר; ואשר
 יאמר להם הכציא האמת לטובתם האמיתית לנונותם ולמרגיעתם,
 לא אבוא שמוע, ודצר ה' על ידי כציאיו האמיתים הוא ג"כ להם
 כשחוק והחול ודצרים צעלמא לו לו קו קו זעיר שם. למען, כמו
 על כן, צאמת, ילכו צשכירות לצם ובשלו אחר וגו'. (טו) שעורו,
 מעסיכם הרעים כראו לעין כל כאלו אונתם צלצכס, כרתנו ברית
 וגו', ע"כ לא פחדו פחד, וכאלו שנתם על כזב ומסיכם ועל סקר
 ומסתריכם, כל כך אהם צועמים על כציאי הסקר. (טז) המאמין
 לדצרי כצואתי צסם ה', לא יחיש, לא יאמר סיחיש ה' את מעשהו,
 ועיין צאור. (יז) ויעה ברד, הצרד יטאע ומסיכם הכזב, מפירוש
 רס"י, וסתר מים אשר עסיתם לצלתי צוא המים מוחן לגבולו
 לשוטף אתכם, (צלע"ז שומץ, דאמם), ישמופו. (ויפה כוון
 המסדר הטעמים כנגינת משרת על וולת וסתר, וצזה יסיר תלוכות
 הצאור שכתוב, ולא ירדתי כקוף דעתו).

כג, (א) הוי אריאל, צתחלת הפרטה ונקונן הכציא על
 הלכה הגדולה צצוא סנחרב ללור על ירוסלים צימי חזקיה, ואח"כ
 מנחם אותם צהצטחת היטועה ונה', והוא יתצרך יגן עליהם ויסמיד
 צלילה אי צפתע פתאם את ומנה אסור, ועי' צאור. (ב) והציקותי
 לאריאל, ירוסלים עיר מלחה גצורים קורא אריאל [כמו יש לאל

ידי] והוא מורכב מעשני תיבות ארי-אל, וגזור כוּסל לארי שהוא גזור טצחיות, ועליהם היו נסענים ודצרו גצוה נגד הסם צ"ה ולא פחדו פחד מפני האויב, וצא הנציא והזהירם ולוּמך, והציקותי לאריאל, והיתה [צא עזר צוקוס עתיד], תאניה ואניה, והיתה לי באריאל, כלומר וע"י זה תש כחם עד סידעו ויכאו כי תקפס וגצוהם היתה לי, כלומר שלי, ומוני היתה להם הכח והגצוהם כאריאל, כמו שאני נתתי כח וגצוהם לארי, (והוא לשון כופל על לשון). (ג) ודצר צלסון כוכח, וסעורו, אחר סגמר לוּמך צלצכס כי אפק כוחכס, אני אוסיעכס, וחניתי, וצרתתי, והקמותי, אני אני לצדי ואין אחר יגן עליכס. (ד) כ"ל שהוא וקרא מסורס ומקוּוּו הוא אחר הפסוק צ' וכלומר, ע"י שהליקותי לאריאל והיתה תאניה ואניה ויוקו לצכס ותש כחכס, או אז ושפלת מארץ תדברי וגו' [ע"ד או אז יכנע לצכס הערל] ולא ידצרו עוד גצוהם. (ה) ופסוק זה ומקוּוּו אחר הפסוק ג' וכלומר, אם אני ה' אוסיעך ומחית כדור עליך וגו', אז והיה כאצק דק המון זריך וגו', היינו סמחנה אסור יפלו צפתע פתאס. (ז) ימי הלוקה אשר הליקותי לאריאל, ידוה נגד היסועה הגדולה כחלום חזון לילה. (ח) המסך ומפסוק הקודם צוטל ומלילה צחולם חלום. (ט) המסך עוה, ומדצר לאנסי יהודה לתוּוה ולהסתעטע ציסועה הגדולה הזאת. (י) כי זה הוא צלסון צתוניה או טאלה, וכלומר, האם על ה' תחלונו, האם תאוּוּו כי הוא נסך עליכם רוח תרדמה ויעצם את עיניכם וגו'. (יא—יב) המסך וכלומר, הלוא אתם צעוכותיכס גרמתם לכם כל זאת, יען כי לא אציתם לקרות צקפר ותאוּוּו שהוא חתום לא אוכל קרא ולא ידעתי ספר. (יג—יד) ועתה יאמר ה' יען כי נגש העם הזה בפיו וגו', לבן הנני יוסף להפליא וגו' ואבדה חכמת חכמיו ובינת גבוניו תסתתר, וזהו מה שאמר למעלה כי נסך עליכם ה' רוח תרדמה וגו', וזו מדה כנגד מדה. (טו—טז) המסך תוכחה. (יז) ויכוח צין הקצ"ה לישראל וכלומר, אם יכולת צידי להפוך את הלצכוּו לכרוּו והכרוּו ליער יחסצ צרגע מעט מזעיר,

ונכ"ס שאוכל לראות צומחשך ונעטיכם, כי אני ילרתיים ואני עשיתי, [ע"ד היולר יחד לזם הוצין אל כל ונעטיהם]. ונכאן עד סוף הפרטה הם דצרי תנחוננים. (כב) אשר פדה את אברהם, ואלור כסדים, רש"י. והעעם ענו, כי הוא הנס הראשון טעסה הקצ"ה לאצותינו ולנו.

ל. (א) בנים סוררים, אנטי יהודה, צאור. (ב) לרדת מצרים, ירידה היא להם, רש"י. (ד) שריו ומלאכיו, של יהודה וצפוק אל' כתב הצאור וז"ל, ולא ואלאנו צקפרי הקדש סצקסו שרי יהודה עזרה ונולך מלרים רק הוא נראה ונדצרי הנציא צפרטה הזאת. (יב) בדבר הזה, טאתם אוננים "קדוש יסראל ונדעה" [צפרטה ה' פסוק י"ט] וכל הפרטה טס נאורה ליהודה והם אוננו ותקרב ותצוה עלת קדוש יסראל ונדעה צהתול וטחוק, (ורש"י וצאור פירשו צנצוה אונת, ולא ונחור לי). (יז) בתורן וכנס, טהם לזכר צעלוא טהיו טס טיירות רצות או גייסות ונחונות. (יח) ולבן, כלומר ואלד הדין איכס ראויס ליטועה הגדולה הזאת, לראות ונפלת אויציכס ונחנה אסור צלילה אחד, רק ואלד ונדות חנון ורחום ה', יחבה ה' לחגנכם, יחונן אתכם ולבן וצאונת ירום לרחמכם, ירחם עליכם כי אלהי משפט ה', ויפרע תחילה ונן המורדים, ואח"כ אשרי כל חובי לו, לנחמות אטר הצטיח כי לא יפול דצר, רש"י. (יט) ווקצ לפסוק טלפניו ומוסיף דצצרי נחונה ואונר, כי עם בציון, ואטר ישב בירושלים בכו לא תבכה וגו', לא תהיו כרוכים אחר תענוגים, רש"י. [והוא ע"ד טוצ פת חרצה וכו'] ועי"ז תהיינה אזנך קטובות ועיניך פתוחות לקול מוריך המורדים לך הדרך האנתי לאמר: זה הדרך לכו בו, כי תאמינו וגו', נראה טחסר כאן ונלת לא, ופטוטו כי לא תאמינו וכי לא תשמאילו, ולא יבנף עוד מוריך. נציאכם האנתיים המורדים לכם הדרך הטוצ והיטר, לכונו לונר, לא יהיו

מוכרחים לצרור מפניכם מתימה ופחד על חייהם כעוף הצורח זכנפיו
 מפני כודפיו, ועיניך רואות את מוריך, פנים אל פנים, ורוב
 אהבה אותם, ונתחלה כשתקור מרע יתן ה' לך לחם צר ומים
 לחץ, וכשתיטיב את דרכך לעשות הטוב והישר [כמו שכתוב בפקוק
 כ"א וכ"ב] יתן מטר זרעך, וגו', והיה דשן ושמן, וגו',
 והאלפים והעירים וגו', והיה על כל הר גבוה וגו' וגו'.
 (כו) והיה אור הלבנה וגו', ושל שיהיה להם טובה רבה ציוני
 חזקיה אחרי מות מנחם חסור, וכמו שקרא יוני לרה, חושך וחפלה
 אנדה, קורא ליוני היטועה אור טבעתים צדק הפלגה, ואלסון
 הצאור. (כז) ממרחק, להאמין וזה טענתיה זה ימים רבים, רש"י.
 (כח) לייך ופלת חסור, ועיין רש"י וצאור. (לב) כ"ל לקרס הנוקרא
 וכאלו כתוב והיה כל מעבר בתפיים ובכנורות, משה מוסדה
 אשר יניח ה' עליו, ובמלחמות תנופה נלחם בה, וטעורה
 לצאות חסור השומים צוחניהם צתפיים וזכורות לפני חוונות
 ירושלים ורוב צטחונם על תקפם וגזרתם - עתה יצוא וטע
 מוסדה אשר יניח ה' עליהם, וצוחנות תנופה כלחם צם. ורש"י
 וקרס הנוקרא צאופן אחר, והצוחר יצחר, (לג) תפתה, טדה
 הוערכה אשר הולך חסור ערך וואתאול, היינו זמן כזיה, והעמיק
 והרמיז אותה על לך היותר טוב לטדה קרצ, (וקורא הכתוב תפתה,
 שם מקום מוכן לפורענות), תהיה עתה לו ולנחנהו למדורת אש
 ועלים הרצה וגו'.

לא, זה לשון הצאור צקלור, כזואה זו נחלקה לשני
 חלקים, צחלק הא' ניצח על עשרת הטצטים ציוני הושע צן אלה
 טטלחו ואלחים וצקטו עזרה וקורא וולך וולרים, אצל לא יועיל
 להם, רק יפלו ציד חסור ויגלו ווארלם, וצחלק השני, ופקוק
 ד' עד סוף הפרטה נחם הנציא את אנטי יהודה הכלחלים מנחנה
 חסור ויצטר להם ופלתו לפני ירושלים. (ב) טעורה, הגם זה אשר

הוא צעלמו יצא עליו רעה יקרא חכם? וטעם דצרו יהיה כוונת
 מנהיגיו [מלשון התלמוד דבר אחד לדור ולא שני דברים] וכלומר,
 הזוהר העם אשר לא הקיר מנהיגיו הרשעים, ואשר יקיוו ככלם על
 צית מרעים ועל עזרת פועלי און (היינו קווא מלך מלכים) יקרא
 חכם? וזה מאוד עוקו ומסצות הנליץ הקדוש צדצרו כאן על
 עשרת הסצטים, וצוודאי כוונתו גם על חכמי יהודה, כי גם המה
 צקשו עזרה ומלך מלכים כאנוור צפרטה הקודם. (ה) בצפרים
 עפות, למחנה אשר יהיה ה' כאריה עורף, אצל ליוסצי ירוסלים
 ידמה לעופות מרחפים על קנס להסק על גוזליהם. (צן עזרא).
 (ט) וסלעו ממגור יעבור וגו', ומחנה אשר יעצור וון הארץ
 מרוב אימה ופחד, ועיין צאור ורס"י.

לב, (א) סעורו, אם הנולך צלדק ימלוך, גם סרו ויועליו
 צושפט יסורו, ע"ד מוסל ומקסיצ וגו' ואנרו הז"ל מדנוסל ומקסיצ
 על דבר סקר כל משרתיו רשעים, ס"מ מוסל ומקסיצ ע"ד אחת כל
 משרתיו לדיקים, ומלילה זו יהיה על דרך זה, אם תאנרו אנו
 אין לנו אלא על הנולכים והסרים, ועינינו עליהם תלויות, ואם
 המה עצרו צרית הושפט והלדק לא עלינו התלוכות, והנציח
 וסיצם, היה לכם להעצירם ומכסאם, כי רק תחת מלכים וסרים
 אשר לא ימותו הושפט ומוסר הנודינה יהי כל איש כמהצח כוח
 וגו', והוא מוסל על דין אחת וושפט לדק. (י) ימים על שנה,
 מוסל על עת וזמן צלח גצול ומוגבל, (ותרגומו, אין יאהר אונר
 טאג). תרגזנה בוטחות, כלוכו לוונר, מוגדל דלות ועניות
 תכלינה סאכנות ותענוגות. (יג) כי על כל בתי משוש וגו',
 כלומר, כי גם על כל צתי מוסר קריה עליזה יפול עליהם גורלם
 הרע, ולא תאנרו צועמות אכחכו. (יד) הושך, כי גם ארנוון
 והנון עיר כטס וכעצב מצעליכס ועופל וצחן יהיו כוונת מערות ע"ע,
 ואתן נסים סאכנות תהיינה משוש פראים, לתאות ישמעאל
 הנקרא פרא אדם, ולמרעה עדרים, לחיילותיו, (רס"י) ודבר

הכתוב צלסון נקי'. (ויס גרסא צרס"י למרעה הדום), (טו) סעורה,
 עד יערה עלינו רוח ממרום, ואתם תעיצו דרכיכם, אזי והיה
 מדבר לברמל, כלומר, הערים שהיו זמן רב נעזבים כמדבר וצלי
 יוסב, יהיו עתה נאים ונחמדים ככרמל, והכרמל כמו שהוא ציפיו
 עתה, יחשב אח"כ כיער: (והיא מלילה בדרכך הפלגה על כל
 הטובות שיעשה האל יחצרך ציוני חזקיה). (טז) עד קוף הפרטה
 המסך נחמה, ועיין רס"י וצאור.

לג, (א) הוי שורד, ודבר לנולך אסור צלסון נופל על
 לסון ומלות דומות זו לזו, וזזה הוא יפה כוחו צולילתו, (ב) ה'
 חגנו, וגו', הנציא מתפלל אל ה', (ג) לפרס"י וצאור
 הנציא ודבר אל ה', ולדעתי ידבר גם פה לנולך אסור וכלומר,
 כל פעם שהריוות קולך ההמון לקרוא מלחמה על אויביך,
 כדדו עמים ונפלו גוים ומהמת ידך, כי תמיד נלחת אותם
 בגבורתך, (ד) אל עתה נפול תפול לפני ירוסלים ואנסי יהודה
 ינלחוך, ואסף שללכם באוסף החסיל וגו', (ה) המסך,
 כי שוכן מרום, עיין רס"י וז"ל, הראה גבורתו שהוא רם על כל
 וידו על העליונה. (ו) והיה אמונת עתך, לעם יהודה נחמה,
 ועיין דבר אחר לפרס"י וז"ל, צסכר שהאונת צהקצ"ה צעתים סעצרו
 עליך וליפית ליסעו, היה לך חסן יסועות. (ז) הן אראלם,
 גבוריהם, וילייר להם כאן את עת הלך ונולך אסור הנקומות והערים
 סציות ירוסלים כמו לצנון סרון צסן וכרמל הנזכר [צסמוך פסוק
 ע'] ויקונו, איך ילעקו גבורי יהודה צחולות וצרחות, וסלומים
 המלפים לסלום (צלע"ז פארלאמענטערע) מר יבכיון, וכמו סקורא
 אותם למעלה [צפרטה כ"ע הוי אריאל, קורא להם כאן
 אראלם. (ח) המסך, מאם ערים, לדעת הצאור הוא ערים
 ממש, ולפרס"י הוא סוכא, אינו חוסב אכוס, והעעם, כי כל
 לוכד עיר, יחלק העיר לסרי לצחותיו ולראסי חייליו ולא חסב אכוס
 מסוכאיו אפילו החסובים סצהם. (ט) המסך. (י) לדעת המפורטים

היא נחמה לעם יהודה, ולדעתי הם דברים קטים ליהודה וכלומר, תחת אשר אורחם, "ימהר ויחיש מעשהו" [לעיל פרסה ה', י"ט] יאמר ה' "עתה אקום, עתה ארומם, עתה אנשא" לשלם גמול ונעסיכם הרעים. (יא) הוֹשֵׁךְ, וקורא הוֹשֵׁעַ הַרְיֹן והוֹשֵׁעַ לִידָה, וְשִׁעוּרֹו, רוּחָבָם וּנְחֻצוֹתֵיכֶם הַגְּזוּהִים, והוא התחלת הוֹשֵׁעִים (כהריון לחסה —) ואש הקנאה שהיא הוֹשֵׁעַ הַנּוֹלֵד וּנְחֻצוֹתֵי תַחֲלָה, והיא תולדתה, (כלידה זלחה —) תֹּאבְלָבָם. (יב) הוֹשֵׁךְ וְשִׁעוּרֹו כִּי, תהיו נחשבים כפחותים שזעומים אשר נולדכם ועסקם צוֹשֵׁרֵי פִי, צְקוּלִים כְּסוּחִים וְזֹלָתָם יִלְתּוּ (יג) הוֹשֵׁךְ עוֹד וּפִירוּסוֹ, הַחֲחֻקִים יִשְׁמְעוּ אֶשֶׁר עֲשִׂיתִי, וְחַסֵּם הַקְּרוֹצִים תִּדְעוּ (פִּיהֲלֵעַט) אֶת גְּזוּרָתִי. (יד — טו) וְדָבַר לְחַנְסֵים הַחֲטָאִים הַנּוֹזְכִים לְמַעַלָּה [צְפַרְסָה ה' וְזֶן פְּסוּק י"ח עַד כ"ד] וְקוֹרָא לְהֵם חֲנַפִּים (שְׁמִיכְלַעַר! הִיכְלַעַר!) הַחֲחֻצִים מִי יְגוּר לָנוּ וְיִי יִפְחַד אֶתְנוּ [וּלְשׁוֹן וְלֹא תִגְוֹרוּ וּפְנֵי חֵסֶךְ], הַלּוֹא גְזוּרִים אֶנְחֵנוּ כְּאֵשׁ אֹכֵלָה וְכַוּוֹקֵי עוֹלָם, (וְכַפֵּל לְשׁוֹן וְיִי יְגוּר לָנוּ כְּנִהוּג צְוֹלִילָה). וְזֶה הוֹשֵׁךְ דְּבָרֵינוּ סוֹפֵר וְזוֹכֵה קְלוֹן הַחֲנַפִּים צָכַל פִּרְעוֹ וּפִרְעוֹ וְחֻצוֹ, חוֹכֵף! הוֹלֵךְ צְדָקוֹת צְגֻלוֹי, וְעוֹסֵה רַסַּע וְרַמְיָה צְסַחֲרִי, דוֹבֵר מְשָׁרִים צְפִיּוֹ, וְסַקֵּר צְלֻצְוֹ, מוֹאֵם בְּבַצַּע מַעֲשָׁקוֹת לְעֵינֵי הָעַם, אֲצֵל לֹא סוֹכָא צְלַע הוּא וּלְקַצְלוֹ צְסַחֲרִי, נוֹעַר בְּפִיּוֹ וּלְפִנְיּוֹ, וְלוֹקַח וּנְחֻצוֹרֵי, אוֹשֵׁם אֶזְנוֹ מִשְׁמוֹעַ דְּמִים עֹלֵת חֲנַסֵי דְמוֹים לְשִׁפּוֹךְ דַּם נְקִי, אֲצֵל יוֹדַע וְזֶה צְחָצְחָם עוֹמוֹן, וְעוֹצֵם עֵינָיו מִרְאוֹת בְּרַע רַק לְחֻצָּת עֵינָי, וְזֶה הוֹשֵׁעַ יוֹדַע תְּרַמְיָתָם. (טז) הוּא הַחֻכֵּף כֹּזֵם מְרוֹמִים יִשְׁכּוֹן וְגוֹי. (יז) עוֹנֵס, וְכִי שִׁעוּרֹו, יִפֵּה תֹאֵר הֵייתָ וְעֵינֶיךָ תִּחְזִינָה כְּוֹלֵךְ צִפְיּוֹ, וְעַתָּה תִּרְאִינָה אֶרֶץ מְרַחֲקִים צְגֻלוֹת, כִּי רָצִים וְיִהוּדָה נִסְצוּ וְוֹלֵךְ אֶשֶׁר צַעַת לֹר לְפָנֵי יְרוּסָלַיִם וְהִלְכוּ סְצִי לְגוֹלָה צְצֻלָּה. אוֹ אֶפְסֵר סְהַנְצִיא וְנִסְצָצַ כְּאֵן קִינָה זֹו עַל וּנְלֻכּוֹת אֶפְרַיִם וְעַסְרַת הַסְּצָנַיִם. עוֹד יֵס לְחֻצוֹ, תַּחַת שְׁחָזוּ עֵינֶיךָ צָכַל עַת אֶת הַוֹלֵךְ צִפְיּוֹ, סְהֵייתָ וְקוֹמוּכִי סְלַחְנוּ, עַתָּה תִּרְאִינָה עֵינֶיךָ אֶת אֶרֶץ מְרַחֲקִים, (יח) לְבָךְ

טהיה ואלו כלב חריה, יהגה אימה עתה צעת הלכ לכם. איה
 סופר הכותב המס, איה שוקל, הגוזה הכסף וסוקל צודה
 ובמסקל טלח יחקר וון המס אפילו פרועה אחת קטנה, איה סופר
 את המגדלים, ואלמונות הגזרות, זאטר הם יתנו וס יותר
 וסאר הצתים הקטנים. (יט) את עם נועז, עז, עזי פנים,
 עם עמקי שפה משמוע, עם גלעג לשון אין בינה, אטר עד
 הנה קלה כפטר לראותם, עתה תראינה אותם זאטר ורחקים.
 (כ) כאן יליי להם מכלות עינים ודאזון כפס, (טיעפע זעהנ-
 זוכט אונד היימוועה נאך ציון). וכלומר, טס זאטר ורחקים
 תקרא, ציון קרית מועדנו, ועיניך תחזינה על ירושלים
 בזה שאנן וגו'. (כא) המטר וקודם, כי אם שם היינו אדיר
 כאחלים כי ה' לנו הי' עוננו, כי אם טס היה לנו מקום נהרים
 יאורים ורחבי ידים וגו'. (כב) עתה ילדיקו עליהם הדין
 ויאמרו, כי ה' שופטנו וגו', ולו לזד נקוה, והוא יושיענו
 (כג) חוזר לדבר על וולך אטור המתגאה, כי לא יבלע את וועסהו
 לזוא אל תוך העיר ירושלים, כי נמשו חבליך וגו', אז חלק עד
 שלל, כלומר ה' יפול את ונחנהו צפתע פתאום, ויוסצי ירושלים
 וגם הפסחים והחלטים טזהם ילאו אל חלליהם ויחלקו טלל
 זיניהם, (כד) ובל יאמר אדם להצירו, שבן! חליתי, טס כוחי
 ולא אוכל ללאת וון העיר אל הסלל, כי העם היושב בה צירוטלים
 עתה הם נשא עון, ועל כי ה' נטא עונם, לא יכזד עליהם
 חלים, וילכו צרוז אונם, לצוז צז כצזית היס. [ופירוטי על
 פסוק זה כוטה לפרט"י וצאור].

לך, (א) קרבו גוים לשמוע, עיין צאור והוא יטה כל
 הפרטה על ופלת אדום ציד קנחכז וולך אטור, ולי נראה טהנציא
 חוזר כאן צפרטיית לוולך אטור וווסצ דלעיל פרטה " פסוק י"ב
 וסס כאמר, וחיה כי יבצע ה' את כל מעשהו בהר ציון

ובירושלים, אפקוד על פרי גודל לבב מלך אשור ועל תפארת רום עיניו, ועוד סם צפוק כ"ג כאור, כי בלה ונחרצה ה' צבאות עושה בקרב כל הארץ, ועתה זא לפרס מה יעסה לו לאסור צפרט ולכל הארץ בכלל, כמו שאור צפיקוס צפרטה זו צפוק הסמוך, כי קצף לה' על כל הגוים. (ב) הגוים, עוזדי כוכבים ומוזלות, צבאם, כהניהם ונלכיהם. (ד) ונמקו כל העוזדים ל-צבא השמים, ונגולו כספר השמים, כלומר, כספר הנכתב לתכלית הלמוד ללמוד וללמוד, כן יהיה הסומים, היינו לצאת הסומים, רק לתכלית הידיעות ולהכיר מהם כפלאות וגדולת הצורא יתצרך, [כאור לדוד, הסומים וספרים כבוד אל], וכל צבאם יבול, כל האסתחזה ללצא הסומים יבול, (ה) כי רותה, דרך מטל הוא, [ע"ד אטכיר חלי וודם], הנה על אדום תרד, אסור הצא וועטו הוא אדום. ועל עם חרמי למשפט, כאשר אור לועלה פסק צ'. החרימם נתנם לטבח, קורא אותם כאן עם חרמי וון חרם. (ז', ה') מה יפה ונלילת הצאור פה וזה לסונו, המטל הזה הוא שאלו ונטבח הנוכין סעודה גדולה וסוחטו לאן ובקר הרצה ואלוד עד סתרוה הנואלת וודם הצהוות הרבות, וצוקוס הסחיטה תדסן האדומה ונחלצ הנוריאים הפטוומים. (ח) ונלח ליון מוקצ גם לועלה, וכאלו כתוב, כי יום נקם לה' בציון, ורלונו לומר, נקמת ה' (היינו העונט) אשר עטה ליוסצבי יהודה צליון, ידוה כיום אחד נגד סנת סלוומים אשר יעטה לריצ ליון להעומים הלוחמים עתה עם עם יהודה היוסצבת צליון. (ותרגומו, גאטמעס ראכע (שטראפֿע) אן דען בעוואָהנערן ציון'ס (יהודה) ווירד גלייכען איינעם מאגע, געגען דיא לאנגיאָהריגע פֿערגעלשונג דיא ער אן דען פֿינדען ציון'ס אויסאיבען ווירד). וצמוך צפוק " הוא מקרא מפורט מדור לדור ולנצח נצחים. וכן היתה, כאשר יסכאל חזרו לנוקומם ולארלס אחרי ונלחת להם סצעים סנה, התחיל צבל ואסור לירד וועה וועה עד שאצד זכרם וון העולם. (טז) פרס"י יותר נכון צעיני ופיקוס

הצאור אע"פ שהוא דרך דרש, וז"ל, דרשו ונספר צרחסיה, כסהציא
 הקצ"ה המצול, גזר סיתקצלו כל הצריות להסגר צתיצה זכר
 ונקצה, ואחת מהנה לא נעדרה ונלצוא, על אחת כוה וכוה
 כסיגזור עליהם זאת ולהקצץ לסתות דם ולאכול צטר וחלצ.
 (יז) ענינו, הקצ"ה חלק לכל מיני חיות ועופות חלק עולם צפני
 עליו, ועד דור ודור יסכנו צה ואיכס זזין ונוקוונן, ועתה יפיל
 להן גורל אחר ויגזור עליהן להקצץ ולעלות צארוכותיה וצווצלרית.
 [ומוקצ אדלעיל פסוק י"ג צפרסה זו].

לה, (א-ב) פירושו צאופן זה, כאשר יטסוס מדצד וליה
 וחגל ערצה אס תפרח כחצללת, כן חטיט' צעה פרוח הפרח
 (אף ירוסלים) וחגל אף גילת ורכן (אף יוסצת ליון) צעת סניתן
 לך כצוד והדר הכרוול והסרון, המה (יוסצי ירוסלים) יראו עתה
 כבוד ה' הדר אלהינו (ג) חזקו ידים רפות, כל הכציאים וצסרי
 יסועה כחונו את ישראל וחזקו את ידיהם הרפות, רס"י. (ד) אמרו
 וגו', אורו ליוסצי ליון וירוסלים אשר לצס רך ואיונה, כן פירוט
 הצאור, ויותר ככון צעיני פירס"י וז"ל, סנומהרין את הגאולה
 ומלירס על איחורה, ולפירוט זה ינחס הכציא כאן את ישראל
 צגלותס צארץ צצל, וזה כראה יותר להוטך ולוטסועות הכחוצים.
 הגה אלהיכס יצוא נקס יבוא גמול אלהים הוא יבוא, כלוונר,
 כונו סהנקוה (היינו העונס) צאה על עון עוצדי אלילים ליוסצי
 יהודה צליון, גמול אלהים, לסלס גמול לאויציקס, הוא ג"כ יצוא,
 ויוסיעכס, ואחס חוטעו. (י) ושמחת עולם סניט רצות, ורס"י
 פירוט סנומה אשר וועולם היתה להס צלחתס ונוצלרים.

לז, (לב) כי מירושלים תצא שארית וגו', פירסתי
 לעיל צפרסה ע' פסוק ו', עיי"ס.

לח. (ז) וזה לך האות, ענין האות הזה נפורט יותר
 צולכיס צי, כי, וכ"ל ליחד לאחד הכי שני פירושים רש"י וצאור סס,
 והעיקר כפרש"י המקלר וואוד צלשונו העהור כפי דרכו, ודצרי
 חכמים צחדותם לריכיס צאור.

והנה ידוע שכל הוועלות העסיות לצחון טעות היום, הוא
 כראה רק צעת טהטוט זך וצהיר, ולא כטהוא נכוסה צענן ולא
 יזרוק כילונו עלי ארץ; ושאלת יטעיה היתה צאופן זה, הנה הלך
 הצל [עד עתה] עשר מעלות, [לכוך טיעמוד צמקומו וימתין
 צמקום טהוא סס כדי ונהלך עטר טעות? והרי זה ווקרא קלר], או
 אם ישוב הלל עשר מעלות? [יסזור לאחוריו ויהא כראה כאלו
 הוא טחריט] והסיצ לו חזקיה צלדקו וצחכמותו ויאמר: נקל לצל
 לגטות, היינו להמתין ולעמוד צמקומו עד ונהלך עטר טעות, כי
 אס מיד צרגע זה יכסה הענן והעצים את הטוט, וואילא לא יראה
 לל צוועלות והנס לא יהיה כיכר כל כך צטלימותו לעיני העס, כי
 כוה פעמים צטנה יארע זאת פתאום צחלי היום טהטוט יכוסה
 מענן עב ולא יראה ולא ימלא טום לל וטהטוט — לא בי
 ישוב הצל אחורנית עשר מעלות, ויהא כראה צלל הוועלות
 כאלו הוא טחריט צעת טפנה היום להיות ערב, ונס כזה לא יהיה
 פתאומית רק נפורטות לעיני כל צלי טום ספק כי וואת ה' היתה
 זאת. וצזה ואתרן הקוטיא טהוצא צצאור סס, איך חטצ חזקיה
 נקל ויה טהוא וטהוופת כפלא וואד? עיין סס צצאור וצתטווצתו
 הדחוקה קלת. ואנכי כוונתי לדעת רש"י ז"ל, ויסוצ הווקרא וענינו
 יהיה לפי זה דצר דצור על אופניו, וקל להצין.

מ. (ו) הכונה צמקראות הללו היא כמו ויכוח צין שני חנשים,
 וצלטון אטכנו "צוועגעשפראך" וכך טעונו, קול צת קול אומר
 קרא תוכחה ואזהרה עונט וטכר אל העס, ואמר הכציא מה
 אקרא? הלל המון העס אומרים כל הבשר הוא חציר, טאינס

מאמינים בהשגחה הנפש ואוונרים שהצטר הוא רק כחליה, וכל חסדו
 בציץ השדה כלומר, וכל החקד שנעשה לצטר לא גדולה היא
 מהחקד הנעשה לליץ הסדה, וכמות זה כן מות זה ואין יתרון לצטר
 מן חליה וליץ, ולעם כזה הוא נושא לדבר אליהם, כי אם לא
 יאמינו להשגחה הנפש, לא יאמינו גם לשכר ועונש, ומה חקרא
 להם? והקיל מסיצו, אמור להם, יבש חצר נבל ציץ הוא רק
 כי רוח ה' נשבה בו היינו, ה' הוא נתן חוק זה צטצע
 החליה והליץ להיות יבש ונוצל, אכן חציר העם, כלומר, וכן חליה
 וכן העם צטצע יבש ונוצל כזה כן זה, יבש חציר נבל
 ציץ ודבר אלהינו יקום לעולם, כלומר, מה שיצט החליה
 ונוצל הליץ, הוא לא שהטצע מעלמו שליט ומחיה ומכלה את כל
 רק דבר אלהינו הוא, הוא אמר ויהי, ודברו יקום לעולם. [ע"ד
 חוק כהן ולא יעבור]. וזלסון הזה יש צוטצע עוד הכוונה צאמונה
 תחיית המתים אשר הנציא הקדוש מעורר את העם זה כמה פעמים
 בעולם רוח מלייתו להחזיקם צאמונה זו שהיא יקוד מוסד על
 האמונה של קבלת שכר ועונש לעולם הצא הוא עולם הנלחיי כי
 הא צהא תליא — ולפ"ז יהיה סעור הכתוב כך, אכן חצר העם
 יבש חציר נבל ציץ, כלומר, העם שואמין כן שהוא כחליה,
 הוא צאמת יהיה יבש כחליה ונוצל [כליץ, כי אם הטצע שליט
 צהויתו, אם כן לתוסו ילייתו, ואם אין יתרון לשארתו, למה
 לי הקוה לאחריהן]. אזל ווי שואמין כי מוצר אלהינו הוא,
 וצואמר פיו של הקצ"ה כצרא העולם ומלואו [ותכלית הצריאה
 היא כדי להראוה גדלו ותשארתו, ולזכות עוטי רלוכו —] הוא
 יקום לעולם, לחיי עולם הנלחיי יחיי. [ועיין מה שכתתי לקמן
 צפרטה ו"ה מענין זה].

(וכל הנציאים הקדושים התנצחו כל אחד צקגנון אחר
 על תחיית המתים ועל חיים נלחיים ועל שכר ועונש לעולם הצא
 רק צדקך רמיזא).

בא, (ב) מי העיר וגו', לפרט"י כוונת הכתובים על חברה, וזה מכוון יותר מפירוש הצאור שהוא רמז על כורס. (ו) הוסף הכתובים מן פקוק זה עד פקוק י"ד הוא על דרך זה, איש את רעהו יעזרו לעשות לו חליץ ופקל כפי רעיונו ומוטטותיו העולים על רוחו צעפסות לצבו ויאמר איש אל אחי "חזק אותו צונקמות נעועים" [כי אם החליץ יסגר צעת הרעם צמלחמה אזי גם אתה נפול תפול ולא תהיה לך תקימה], והוא שמוע לעלת אחיו והנך אל חרס או אל לורף, ועשה לו כרלונו פקל תוונת כל קמל, ומחליקו צפטיש וצהולם פעם ואומר לדבק עוב הוא ולא ימוע, חבל לא כן אתה ישראל עצדי וגו', לך לויתי לא יהיה לך אלהים אחרים, ואתם קרבים למלחמה כאיש אחד, כי נני האיש הירא ורך הלצב ולא יסים זה' וצטמו, ילך ויסוב לציתו, וצטס ה' אחד תערוך מלחמה, ויהיו כאין וכאפס אנשי מלחך ומלחמתך, כי חני ה' חלטיך ומחזיק יוניך האומר לך אל תירא חני עזרתך וגו'. (כא) קרבו ריבכם וגו' טז לדבר כנגד עוצדי הפקילים, כד"ק ועיין צרט"י וצאור. (כב) יגישו מכחישי התורה את כביחיהם וקוקוניהם. רט"י, עי"ס. (כג) הגידו האותיות לאחור המופתים הצאים צאחרונה, רט"י וצאור. (כד) הן אתם מאין, (ומוכל טכונ) פעלכם מאפע, תועבה יבחר בכם, וני סיצחר צכס להיות לו לחלוה ולעזור לו צעת לרתו, הוא תועבה. (כה) העירותי מצפון ויאת, כאן הנביא מוסב הנצוה על כורס, רט"י וצאור. [ועיין דבר אחר לפרט"י] וכל שאר הפקוקים צפרטה זו נכונים הנה כפירוש רט"י ואינן לריבין צאור.

בב, (א) הן עבדי וגו', מוסב לפרטה שלפניו ושם כאורה ואתה ישראל עצדי וגו', ונראה לי שהנביא מדבר כאן לכל ישראל צכלל צמוקר הסכל, שהם יהיו לכל אונות העולם לאות ולמופת, כערך הנביא האות צרוס מעלתו, צהוך ישראל עמו, וקופר

ומונה כאן צמילה כשגזה את מדות הנציא איך יהיה צעצעו
 ובכסרון נפשו לעוצת הכלל האנוסי צלי פנוי צמחשזה זרה להנחת
 עלמו, והוא, שיהיה עניו וסבלן מאוד, ואל יעלז לצו עורח
 ומשא העם המורים זו, ולא יצעק ולא ישא צרוגזו, (סלא
 יהיה כעסן ורגזן) רק צנחת ידבר אליהם ומתוך גרונו טפע כצולתו
 הנהונה אל אנסי סגולתו, ולא יכהה ולא ירוץ עד ישים בארץ
 משפט לאמיתו. ואם כה יהיה מטפטו, דצרו יהיו כסמעים
 ולתורתו איים ייחלו, ויאמינו לקולו ולדברי כצולתו, כי האמת
 תלמח ומרץ ולא כעדרת — וכה יהיו כל ישראל צעצעם וצמדתם,
 ויסקלו עורח משאם מאומות העולם הנוגסים ולוחלים אותם
 ומהחלים זהם צלכתם וצעמידתם, ויסיוו כקלם זה' מעוזם, ולא
 ירפו ידיהם מלקבל עול מלכות שמים עליהם, ומשפט אמת לגוים
 יוליאו ולא ירעו ולא יסחיתו, וכבודם ותפארתם יצואו. (ז) לפקוח
 וגו', ההמשך מכאן הוא צפרטה זו פסוק ט"ז ובפסוק י"ט ובסמוך
 פרטה מ"ג פסוק ח'. (יט) מי עור כי אם עבדי וגו'. עיין צאור.
 (כה) וישפוך עליו חמה אפו וגו', ותלהשהו מסביב וגו',
 הצאתי פורענות על האומות מקציצ כדי שיכאו ישראל ויקחו
 מוסר. פרט"י, ועיי"ש.

מג, (ד) ואתן אדם תחתיו לפטר היתה כאן נוסחא
 אחרינא חכם או חכם (ז) יצרתיו אף עשיתיו, כמו אשר
 צרא חלמים לעשות, וכלומר, הקצ"ה נתן חוק צעצע הילורים
 לעשות ועלמו. (יב) ואין בכם זר, מפסוק י" עד פסוק י"ד
 יכוון להזכיר להם שעת מהן הורה, ויהיה פירוש הכתוב כאן על
 דרך זה, לו לא היה צבם זר, היינו ערב רב, וכוון הנציא בזה
 על מה שכתוב צמעסה עגל, רד כי שחת עמך, זהו ערב רב.
 (יח) אל תזכרו וגו', כ"ל שהיא צלסין שאלה ותימה וכלומר,
 האם לא תזכרו עוד את הראשונות? וקדמוניות אל תתבוננו

עוד? (יט) המסך השלם נוקדם, העושה חדשה? העתה תצמח וחדש? נסים ונפלאות כאשר עשיתי צמדצד לך וציסימון נהרות. והמסך וזה הוא לקונן צקוף הפרסה ס"ג וצקמוך צרחס הפרסה ס"ד, וסס חוזר ומופדס. (כא) עם זו וגוי, פסונו, על אחת בנה וכמה סיכצדני עמי אשר ילרתי לי לספר תהלתי. (כב) כי יגעת בי, נלחיתס וסר צעצודתי, רס"י. (כז) אביך הראשון חטא, פרס"י עיקר, ולי נרחה סכוון גם על כל חצות הרסוונים וקרחס ציחיד תמורת רבים כנהוג צמלילה. וחונר חטא, צסוגג, והמלילה היא על לך זה, חס תחונרו גם חצותינו חצות רסוונים חטאו, והוא ע"ד כי חדס חין לדיק צארץ וגוי, והוא וסיצס, הס חטאו צסוגג, חבל מלילך, היינו מלכך וכהניך פסעו צמוזד.

מד, (ט) למען יבושו, כמו על כן. צחנת, (יב—יג) סעורו גם חס רעב ואין לו כח וגס חס לא שתה מים ויעף. צכל זאת חרש עצים וגוי. [ותרגומו. זעלבסס ביא הונגער אונד דורשמ, קראפֿטלאָז אינד פֿערשמאכטעט, בילדעט דער מייסער איין זאָלכעס בילד]. (יט) לבול עץ אסגוד צתמיה.

מה, (י) הוי אומר לאב מה תוליד וגוי, הוי צן החונר לחצ למה הולדת חותי, דומה הוא לזה ססוא רצ חת יולרו, ורס"י, ועיין צאור. (טו) אכן אתה אל מסתתר, לפי וסמועות הכחוצים הקודמים י"ג וי"ד, יהיה לדעתי פירושו, היסועה הצחה לחונות העולם היא צקתר (ווחליו מוצן כי ליסררל היא צגלוי).

מח, (א) ובאלה, ישראל יזכירו וגוי, כ"ל סחקר כאן

מלת התוויה, וכאלו כתוב הכי לא באמת ולא בצדקה?
 ופרט"י וצאור צטס הראצ"ע דחוקים קלת.

נא, (ד) וסיפא דקרא כלמוד חריטא, וכה יהיה וטפטו
 לנתח אותו לשני כתמים ואומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון
 וכך פירושו, כי תורה אשר מאתי תצא, הם מלות הסועיות
 הלריכים קטצ רב הנה לעווי, ומשפטי הם מלות הסכליות לאור
 עמים ארגיע, (כפרט"י, חניח) ועל אלה המספעים יאמר
 ונאווי חלי האזינו היינו רק צאון סוועת, ואינס לריכים לצ
 להצין ולהסכיל צס. (טז) ואשים דברי בפיק וגוי, ע"ד חתה
 הרחת לדעת וגוי, ווי טיש לו יכולת צידו לטוע טוים וליסוד
 חרץ, ולכוגע הים צעת יהמו גליו, יכולת צידו לאמר לציון
 עמי אתה, כלומר, לרחס על עם ליון ולהסיצ את סצותם,
 ופרט"י וצאור דחוקים קלת. (כ) המלאים, כלכות, מ-חמת ה',
 ומ-גערת אלהיך (כב) ואלהיך יריב צעד עמו. (כג) ושמת
 הכוס התרעלה ביד מוגיך, וגוי.

נב, (יג) הנה יטכיל עצדי וגוי, כאן כראה צעליל ופורט
 טהוא האטך מפרטה ו"צ ופסוק ח' עד פסוק ה', ונפוס
 יולא מפי הנציא הגדול צהאריך פה לסונו טטהור עד סוף
 פרטה כ"ג, ומאוד מאוד מחזק האמונה והצטחון כלצ כל יטראל
 צעת גלותם צחלות אויציהם, לצלתי כחט צה' צעת יעצרו על
 ראטיהם הוים הזדוכים ועצרה וזעס צענוים קטים ומרודים צכל
 פנות פזוריהם מנחרפיהם ומגדפיהם, ומאסו וגעלו אותם כנשחת
 מאיש מראהו ותוארו וצני אדם, כאיש לא תאר ולא הדך לו,
 כנצזה ומדל אישים, כאיש מכלווצות וידוע חולי וגוי, וצכל דור
 דור עומדים עליהם לכלוהם על לא חוק צכפס ולא מרעה

צִפְתָּם , וְהוּא חֲפִיץ דְּבָאוּ הַחֲלִי , כְּלוּמָר , הוּא יִחְצֵי חֲפִיץ
 לְדַבָּר אֶת יִשְׂרָאֵל לְמוֹעֵן יְסוּב וּמְדַרְכּוֹ הַרְעָה וּלְהַטְיִיבוֹ צִחְרִיתוֹ
 וַיִּחְרִיךְ יַמִּים וְגו' , וְעֵינַי צִרְסִי , וְהוּא ע"ד מַחֲלָתִי וְאֲנִי אֲרַפֵּא ,
 וְזֹה יִנְחַם אֶתְּכֶם מִכָּל עֲלֻזֹתֵיכֶם .

וְנִעַם זְמִירֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁר כִּדְרָכּוֹ צִטִּירִי הַקּוּדֶשׁ צִטִּיר הַמְּעֻלֹת
 צִסְגִּנוֹן זֶה נִחְמוֹת כְּסִגְזוֹת לְחִזֵּק יָדַי רַפּוֹת , כְּמוֹ , הִנֵּה כְּעֵינִי
 עֲצָדִים וְגו' , לֹוֹלִי הִי שָׁהִיָּה לְנוֹ וְגו' , כִּפְסָנוּ כְּלַפּוֹר כְּמִלְעָה וְגו' ,
 וְרָצִים כְּמוֹהֶם . וְאֲגַז אֲמוֹר וּלְתַחַ אֵוָה שְׁעִירֶשְׁתִּי צִטִּיר הַמְּעֻלֹת
 רַצַּת לְרַחוּמֵי מַנְעוּרֵי , צִפְסוֹק דִּי שֶׁס יֵאֱמָר , הִי לְדִיק וְגו' , כְּלוּמָר
 כְּשֶׁאֲלֹדֵק הַדִּין עָלַי וְאֲמוֹר הִי לְדִיק , מִיֵּד קִלְץ הַקִּצִּים עֲצוֹת
 הַרְשָׁעִים .

וְעַתָּה שִׁיֵּאֱמָר כִּי אֵין וְהִי הַפְּגִיעַ צוֹ אֶת עוֹן כְּלָנוּ , כִּרְחָה לִי
 שֶׁהוּא מְלַסְסוֹן וַיִּפְגְּעוּ צוֹ מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים , וְכְלוּמָר , כְּמוֹ וְכְמוֹ
 צִלְצוּלִים שֶׁל עוֹן וּפְסָע הַפְּגִיעַ הִי צוֹ [לְכָל יִשְׂרָאֵל] צִעְצוֹר עוֹן
 כְּלָנוּ , (וַיֵּאֱמָר צוֹ צִלְסוֹן יִחִיד וְצִנְסָתִר , תְּמוֹרַת רָצִים מְדַבֵּר צִעְדוֹ
 וְרָצִים כְּמוֹהֶם צִדְרֵי הַנְּצִיֵּאִים) , וְכִאֲלוֹ כְּתוּב וְהִי הַפְּגִיעַ
 צָנוּ [כְּמוֹ לְנוֹ] , וְהוּא כִּגֵּשׁ וְנִעְנָה וְלֹא יִפְתַּח פִּי , וְכִסָּה לְעֵצֶם
 יוֹצֵל וְגו' וְגו' .

אֲמוֹנֶם הַרְצָה הַכּוּמִים צִעִינִיהֶם הַעוֹ לְצִם אֲחִירִית וְנִפְלוּ
 צִרְסָת הַפְּסוֹקִים הָאֵלוֹ צִהַעוֹתֶם כְּצוּאָה זוֹ עַל אִישׁ אֶחָד הִי דוֹעַ
 מְקַרְבֵי יִשְׂרָאֵל , וַיִּצְחַר מִחִנֵּק כִּפְסוֹ וְהַסְרִישׁ שֶׁרֶשׁ אֲמוֹנָה חֲדָשָׁה ,
 וְצִהַעוֹתֶם הַגְּדוּלָה יֵאֱמָרוּ שֶׁכְּצוּאָה זוֹ כִּאֲמוֹרָה עָלֵינוּ וְעַל מִיתַתוֹ
 שֶׁהִיא כִּפְרָה לְכָל מַחְזִיקֵי אֲמוֹנָתוֹ , אֲצֵל לְחַסֵּם מְזוּרָה הַרְשָׁת
 צִעִינִי כָּל צִעֵל כִּנְף צִמְלִילוֹת וּלְסִינֹת הַנְּצִיֵּאִים הַקְּדוּשִׁים , וְצִפְרַעַ
 צִמְלִילוֹת הַנְּצִיֵּאִים הַגְּדוּל יִשְׁעִיהֶם אֲשֶׁר לְסוּכּוֹ רֶם וְנִשְׂאָ , קוֹלַע אֵל
 הַסְּעָרָה וְלֹא יִחַטֵּא .

וּפִירוּשׁ הַמְּקַרְבָּאוֹת הָאֵלוֹ יֵהִי כְּרִסִּי וְצִחִיר וְאֵין לִי לְחַדֵּשׁ
 עָלֵיהֶם , רַק צִסְוֹף הַפְּרָסָה פְּסוֹק י"ב אֲמוֹר מְלִי , וְסוֹף דְּצִר
 הַכָּל כְּשִׁמּוֹעַ .

והנה חחר כל הנחמות יאמר "ולפושעים יפגיע", וכ"ל
 שהוא לסון תפלה ובקשה [כמו ויפגע צמקום] וכלומר, עם
 ישראל שהוא עזדי עוד יפגיע ויבקש תפלה ותחנונים לפני ה' וצמקום
 צעד הפושעים, [ע"ד דכסו חת שלום העיר]. (ועיין צמחצרת
 הקטנה "אחרית ישראל על פי נבואת ישעיה" מידדי החכם והמצקק
 ר' גדל סווארץ ז"ל מק"ק קרענוזער, יל"ל לאור צעיר וויען צדפוס
 יעקב סלאקצער, צמנת תרל"ד, וטוב ויפה תרגומו וצאורו).

נה, (א) הוי כל צמא, עיין כס"י וצאור, שברו ואכולו,
 העעם על החכמה, כי החכמה לנשמה כואכל לגוף. (צן עזרא)
 ולכו שברו בלא כסף, כ"ל הענין כך, הנצי"א קורא אל עם
 ישראל, ונה לכם לשמוע לקח ופי נצי"א סקר אשר צעד צלע
 כסף וצעד ככר להם אשר תסקלו לו לשוצע נפשו הוא כוסא
 פנים וואור, שמעו שמוע ואכלו טוב, ותתענג בדשן נפשכם
 ע"ד כך אכול צמחמה לחנוך וגו', (והן המה היו לצני ישראל
 צעוכרם למעול וועל צה'), הלוא מועצ חס תחצו ותצואו אלי
 ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב, (לקח טוב,
 כפרס"י) הסו אזנכם ולכו אלי, שמעו (ופי דברי חמת והעתידות
 האונייתית), ותחי נפשכם, חיים נלחיים.

ואפטר סצכוון כתוב צלוא צו"ה כלומר, יין וחלב שהם
 דברי חמת והעתידות האונייתית יקח כל מוכי צלוא כסף וצלוא
 מחיר, כלומר הכסף והמחיר יתן לו צאשר לו (כמו הכסף
 נתון כך) חצב למה תסקלו כסף ומחיר צלוא לחס, היינו לנצי"א
 סקר סיהיה לו לחס, ויגיעכם תחנו לו לשצעה נפשו, וצעבור
 זה הוא חוקף החכם וקורא לכם דברי הצחי הנכנסים לאזנכם
 "אכלו טוב ותתענג צדשן נפשכם" והרי זה כעין המסך לפסוק
 ע"ז צפרשה ל"ג, וסס מדבר על החנפים עלמס מה ונתתם ומה
 עצום ומגלה קלונס על פניהם צפרעית, וכאן מדבר אל העם

הפתאים הסומעים להם ועוד יחכו שקל כסף על דצרת פחיותם, וכלל גדול הוא בכל דצרי הנציאים הקדושים כל מקום שאמרו חיים אלל סכר, הוא חיי נלחית, כי חיי זמניות וזה נחשב יותר אפילו אם חי אלף שנים הוא כיום אמתוול כי יעצור. אמנם לא ילאו מן הכלל לכוון גם על אריכת חיי זמניות — אך זאת שייך לומר רק על כלל מין האנושי, כמו על כלל עם, גוי, ממלכה, לאומים, אלל לא על פרטי איש ואיש אשר יולד זה בחיי זמניות, ועל זה נאמר הלא צבא לאנוש עלי ארץ, ומדצור אלהינו הוא שכל כולד וכולר טיבל כליץ ויבס בחליר.

ויהכן שלזה יכוון הכתוב כאן בפסוק ד', הן עד לאומים (מלא) נתתיו, נגיד ומצוה לאמים (חסר) כלומר, החקד והצרת סכרתי עם דוד עצדי הוא לעולם, ורק דוד עלמוו היה נגיד ומלוה לאמים היינו רק על ישראל לצד, אלל החוער טילל ממנו (זה מוסיח) יהיה עד לאומים על כל העולם.

והנה ההסערה כזו איננה רחוקה כל כך מן השכל, כי למה לא יוכל להיות שיעמוד מלך אחד מיוחד במלכים בחכמה ובגבורה בעלה וצדעת וביראת ה', והוא יהיה ככד מכל המלכים במעלה יתרה בכח הכבוד לבקש תורה ופיו כי לאמה יוליא מוספט, והכל יהיו סרים למשועתו, אלל לא סיכניע תחת כפות רגליו סאר המלכים שבעולם ויאקרים בזיקים, אלל אדרבה יהיה אזהב שלום ורודף שלום, ובנית שלומוו יהיה אהוב לכל המלכים ויצאו עוון בצרית האהבה כאוהבים לאומים ולא כאויבים הרודפים, ועל פיו יחרץ המוספט צין סרי מדינה ומדינה ועם ועם, ולתורתו חיים ייחלו ולא יסא גוי אלל גוי סרצ, כי מלחה הארץ דעה — וכוון סנאמר למעלה בתחלת פרסה ו"ב.

ובהצעה זו סהצטיחו לנו כל הנציאים הקדושים, אנחנו בני ישראל מאוניים בני מאוניים בוטחים באמונה שלמה, ומוספט הגאולה תהיה לכל הממלכה — וזהו מה שאמרו חז"ל אין צין ימות המוסיח לעוה"ז אלל שעצוד מלכות בלצד, היינו סמלכי

מא

העולם לא ירעו ולא יסחיתו זה את זה, ולא יעוודו לנלחמה זה כנגד זה, רק יבואו צברית האהבה זה עם זה, ואות הזה החל לפעם בעולם הזה בזמן הזה, וצרוך שהחינו והגיענו לזמן הזה. (ו) דרשו ה' בהמצאו, בכל עת ובכל מקום, והוא יחז' וקומו של עולם. קראוהו בהיותו קרוב, והוא קרוב לכל קוראיו.

נח, (ב) טעור כל הנקרא הוא בלסקן שאלה וכלומר, אם אותי יום יום ידרושון? ואם דעת דרכי יחפצון? היסכס כגוי אשר צדקה עשה ומשפט אלהיו לא עזב? אם ישאלוני משפטי צדק? ואם קרבת אלהים יחפצון? (ג) צחוכה צחיס ונצקסים לסאול, למה צמנו ולא ראית, ענינו נפשנו ולא תדע? — והנציא וסיכס ע"פ ה', הן ביום צומכם תמצאו חפץ וגו' וגו'.

סג, (יב) מוליך לימין משה זרוע תפארתו, הקצ"ה היה מוליך לימין ונשה את זרוע גבורתו, בכל עת שהיה לריך לעזרתו של הקצ"ה היה זרועו מוכן לעינו, רס"י. בוקע מים מפניהם לעשות לו [לישראל, צאור], שם עולם, תימה, הלל מן ההכרח היה לצקוע מים מפניהם כדי שלא יפלו ציד מלכים הרודפים אחריהם, והאיך יאור כדי לעשות לו טס עולם, וכ"ל שכוונת הנציא כאן לחזק האמונה בקריעת ים סוף על דרך זה, כי קשה הלל הפך ה' את לצב פרעה ועצדיו לסלח צכי ישראל עד שיגרסם ואלרלו, ולמה הפך ה' עוד הפעם את לצבם לרדוף אחריהם? אלל וודאי כדי לעשות לו טס עולם, [ובקמוך פסוק י"ד אומר "לעשות לך שם תפארת" ונראה טגס פה כוונתו לו, להי, ולא כשיכוס הצאור, לישראל]. (טז) כי אתה

אבינו, ע"ד שאור ורע"ה צנים אחס לה' אלהיכם, ואנרו
 חז"ל צין כך וצין כך קרואים צנים, יאור פה הנציא צין כך וצין
 כך אתה ה' אצינו, כי אברהם, כלומר, גם חס אברהם
 וישראל לא ידענו ולא יכירו. או פשוטו, כי אברהם וישראל
 חף חס הוא אצותינו וצלתי ספק נכוננו רחום עלינו להוסיענו
 כרחם אב על צנים, אך וזה יעשו הוא, חס אין זיכלתם להלילנו
 מכף חויצנו, ואף חס היו חיים וקיימים לא ידענו ולא יכירו
 לעוזרנו מלכותינו, כי צטר ודס הוא, ואך אתה ה' אצינו גואלנו
 מעולם שוך. (וי) למה תתענו וגו', קסה, הלא הכל זידי
 שמים חוץ ויראת שמים, והאיך יאור כי ה' התעה אותנו ללכת
 בדרכ לא טוב: ויט להצין המקרא על דרך זה, למה נחת לנו
 חרץ מלחה כל טוב, וזאת היתה הסבה להעויתנו ודרכיך ולהקטיה
 לזנו ויראתך, כאמור שונת עצית כסית וגו'. (יט) לו קרעת
 שמים כלומר, לו יעשה לנו עתה נסים כציוי קדם, זקריעת
 ים סוף, צון, צבאר, וכדומה, אז צטח גם אכחנו כיטיב
 דרכנו ותיקר צעיניך לקרוא שוך עלינו. ותרגומו כפי ענינו,
 וואלטע עם געשעהען אויך יעצט זאלכע וואונדער, דאנן ווירדען
 אויך וויר געוויסס צור וואהרען ערקענגטנים גאטטעס געלאנגען.

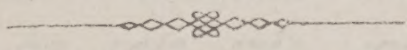
סד . (א) כקדוח אש הממים וגו', שער חלו הפסוקים
 הם לדעתי כך, נפלחות ונסים שעושה הקצ"ה זכל יוס תמיד
 צועשה זרחשית, הוא להמון העם הגסמיים צעצור תמידתם,
 כקדוח חט המסים וכמים חצעה חט, ולא ידעי ולא יצנו את
 פעולות ה' החדש צטוצו זכל יוס, וכדי להודיע שוך ללריך חטר
 מפניך גוים ירגזו, כלומר, על כרחם יאורו זולת חלהים לא יעשה
 זאת, הוא ונן הלורך לעשות כורחות לא נקוה חטר מעולם לא
 שועו ולא האזינו, חצל להמחכים לו יעשה נסים, כלומר,
 המחכים זכל לצס חל ה', להם יעשה נסים, כי הוא יראו
 ויחזוננו חקדי ה' ונסים ונפלחות שיעשה החל יתצ' זכל עת

וזבל רגע, ויודו לה' על חסדו ועל נפלאותיו אשר עשה כי
 לעולם חסדו. (ד) פגעת את שש וגו', שעורה, צעזור סאתה
 ה' תתנהג צעורה"ז לפגוע צלדיק, כמו ויפגע צו וינח, כפרס"י
 ולהנחית אותו כרסע, וגורל אחד לכולם וכעלה כצל כלנו, וכה'
 כעמא כלנו, וצעיני החויעאים נראה כאלו אתה קלפת על הלדיק
 בעל הרסע וכאלו הוא בעל חוטא גמור — אזל לא יסינו אל
 לצם כי צהם (כלומר להם ללדיקים, יס) עולם (אחר) ונושע.
 עוד י"ל סרוס הנקרא וכאלו כתוצ, הן אתה קלפת וכחטא
 פגעת את סס ועוטה לדק, וצדרכיך יזכרוך, וכלומר, צעת
 סאנחנו נחטא ואתה קלפת, פגעת [ונלסון חולת, הללת, כמו
 ספירוס הצאור, "ולא אפגע אדם" צפסוק ג' פרסה ו"ז] ורלונו
 לומר, צעת הקלף חולת והללת את הלדיק הסס ועוטה לדק
 וצדרכיך (צדרכי עוצך) יזכרוך, (כמו נח, לוט), ונוסע צהם
 עולם, כי ילאו מהם דורות עולם. (ה) ונהי בטמא בלנו מאחר
 סנקתלקו הלדיקים וננו, רס"י וכן דעת הצאור. וכבגד עדים
 צגד מאוס, רס"י וצאור עי"ס. ולי נראה לפרס הכתוצ כהוסך
 ענינו כך. והנה יס עומאה צאיס סהיא רק וצפנים ואינס
 יודעים וטוואתו אלא וי סאכיר אותו, אזל אחרים זולתו אין
 אתם יודע עד מה, כי צגדיו וחספס עג'ו, ולא יראה וטוואתו
 החולה על סוליו. והנה יס צגדים וסולאים צפו יקרים ומורכצים
 צכסך וצזהצ רדידים, ולעולם הם צדמי סוים וסיני הזמן לא
 יסנו את תנוורתם, ויס צגדים חדשים יפים נאים וחסוצים רק
 לפי סעה (מאדע קלייד) ולאחר זמן מה נאצד חסיצותו וועט וועט
 וכצגדים צלואים ונקחצים נחשצים, וסעור הנקרא יהיה עתה
 על דרך זה, הנליץ הקדוש נדצר כאן צוטל וחדה נגד צביאי
 הסקר, החנפים, הלצועים, והנכתתרים, אשר צנחסך וועסיהם,
 ומדמה אותם לעוואי נפט סטוואתם צפנים ונכוסה ונצחון
 צצגדים לעיני כל הרואים, אזל הצגד הוא אינו כצגדים יקרים
 מורכצים צפו ופנינים, רק הוא כצגד עדים סלאחר זמן לא יחשצ

לכלום [ויהיה עדים ונשקין הורד עדיך, וככלה העדה כליה,
 וסם כאור על כל צגדים יפים ונאים הנוקטת את האדם אפילו
 הוא איש עני או כלה עניה]. ונבל בעלה כלנו, היינו כעלה
 שנאצד יפיה לאחר למיחמה, ועונינו ברוח ישאנו, נפזרנו
 לארבע רוחות העולם, ואין קורא בשמך מתעורר להחזיק בך
 בלב שלם וצנפס חפלה, כי [על כן] הסתרת פניך ממנו זו
 ודה כנגד ודה, הם וקתתים צועסיהם, ולחה הסתרת פניך
 ומנו, ותמוננו ביד עונינו. (ז) ועתה ה' אבינו אתה, צין כך
 וצין כך, כונו שפרשתי לועלה צפרסה ק"ג פקוק ט"ו, לחננו
 החונן ולחה יולרנו וגו' וגו'.

ס"ה, (טו) והנחתם שמכם לשבועה [ע"ד הכתוב יח
 ה' אותך לחלה ולסצועה צחוק עמך]. והמיתך ה' רש"י פירוש
 ויתת עולם, וצאור וצאור ויתת הגוף, ולי נראה פירשו ויתת
 הכפס הנוקרי, היינו שחרד וטה וטה ונועלת האוטר והללה
 ותפארת והכבוד לעיני העמים. (כי כלה לא יעשה ה' לענו
 כונו שהצטיח לנו צהרצה וקוונות ע"י עצדיו הכציאים). ולעבדיו
 יקרא שם אחר, עם צזוי וספל, קחי ומאוס, ונווסך ונוורע.
 (טז — יז) סעור והנוסך הפקוקים האלו כ"ל לפרש באופן זה,
 כי (כונו עד כי, וכלומר, עד כי נשכחו הצרות הראשונות
 מרוב לכות האחרונות, וכי נסחרו מעיני [ע"ד ואעליס עיני
 מכס, וכנו סאור לועלה פרסה ק"ד פקוק ו', כי הסתרת
 פניך ומנו], ורולה לוננו, עד אשר יכניעו לצצם הערל וענפס הקסה,
 וילדיקו עליהם הדין, ויודו ויצרכו סס ה' ויתצרכו צאלהי אונן,
 והנסצע צארץ יסצע צאלהי אונן, כלומר, כאונן ליפיע הדין,
 אזי הנני בורא שמים חדשים וארץ חדשה, (כלונו לוננו,
 סידמה להם כך מרוב הספעת הטובה). ולא תזכרנה הלכות
 הראשונות ולא תעלינה על לב הלכות האחרונות (ומכאן
 ואילך היא נחמה).

סו, (ג) שוחט השור (על מוצח ה') ו-מכה איש (לקרצן
 לעבודה זרה). זובח השה (על שלחן גבוה) ו-עורף כלב (על
 צמות סיקולים). וגוי וגוי, ועיין צאור. (ד) ונראה בשמחתכם
 וגוי הנציח אומר כן. כס"י. (כג) והיה מדי חודש בחדשו
 וגוי, ובכלל זה גם מועד צמועדו. (כד) ויצאו וראו וגוי, סוזר
 לפסוק ע"ז וי"ז צפרטה זו, וכלומר, הלדיקים שיצאו לפני מדי
 שנת צצנתו ומודק צחדקו, ילאו וראו צפגרי האנשים הפוטעים
 האוכלים הסקץ והעכבר וצפר החזיר והקריצו חס תמיד על
 מוצח ע"ז, כי תולעתם (כנוי לתועבותם ולמעשה גילוליהם)
 לא תמות. ואשם (חס שהקריצו לע"א) לא תכבה כלומר,
 לא נסכחו לעולם, וארצה עוד יזכרו כל צל הצדיקים את גילולי
 הפוטעים ומעשיהם המנוערים, ולדראון ולחרפת עולם יהיו
 הללו עוזדי ע"ז צעיני כל צפר חסר יצאו להסתחות צחמת
 וצחמים לפני ה'. ולפ"ז יכוון הנציח הקדוש לסיים צטוב.
 והאל הקדוש יגמור עלי טוב, ואודה לה' כי טוב.

הוספה לפרשה ראשונה.

ואכי צבואי אל הרב החכם החוקר הדרכן והפרטן
הגדול, המפורסם צופורקוויס והגדול בגדולים, כס"ח דה.
מהורר ר' אהרן יעלינעק כ"י לבקר כתב ידי צספר הזה,
ולקיים עין עוזה עליו לצרכה, קבל אותי צקצר פנים יפה
וצרה, וצהוד כצודו הודע לי צעוצו, שהוא גם הוא דרש
צרכים (לפני איזה שנים) לזכר נשמת הנוח הדרכן דה. מאלר-
היינער ז"ל, צענין חזון יסעיה, ותוכן דצורו צחן לסונו (צספת
אשכנזית) העתקתי פה צרעות כצודו ומדת עוצו —, והוא:
צחוך חוש פרעיות הראשונות הראה לנו הכציא יסעיה
זה המליץ הכפלא, את כצוד גדלו ותפארת עזמו צולילת
לסונו הנעלה והנשגבה, הן צתוכחות וצאזהרות המרעיות
ומרעידות, כצרקים וזועות צהרים וגצועות, ולחדרי צטן הנה
יורדות, והן ציעודי נחמות וצטורות עוצות, המטנחים לצצות
ונפשות העהורות, וכי יפה כחו צושל וסירים לדצר צצר
צלטון לנודים, וכל העם נוטים את אבו הגדולה הצוערת
צקצרו משהנה עמו וארץ מולדתו, וטלהצת ים המחלקת
צלצרו. כאוהצ כאון המשתתף צלער חצירו —; לכן ילא מן
הכלל צדצרו, ולא התחיל את ספרו צקפורי המראות (כהכציא
יחזקאל צארץ כסדים על הנהרות), ולא פתח דצרו צסם
"הדצר אשר היה", (כהכציא ינויה צארץ יהודה, וכאשר טוע
צראה הראשונה את קול ה' מדצר ואומר "את מי אטלה" הצין
וידע מאליו, כי קול הקורא היא קול לו קול אליו, וכי הוא

האיט הנצח צמוצחריס, לעמוד צסס ה' ולהגיד וניטריס,
לעס צליון וליוטצי ירוטליס, ולכן הרהיז צכפטו צעת עמודו
לפני ולפניס, יוחר וטאר אחריו הנציחיס, אטר פעניס הנה
וקרציס — ויען ויחור "הנכי" ולא היה קרצן צחטווצתו לומר
"שלחני", כי זה כל האדם אשר חלק ה' וחסכותו ונתן עלה
ודעת צלצו, וחק וחסד צלטונו, הוא לא יענין ידו צחיקו,
ולא ינחין על וולות טכוחו, וצתוס לצצו ילך מעלמו, ועויד
וולפה ודי יוס ציומו, עת לדצר צסס ה' אשר טלחו, ונאליו
יקרא לעקות מטפט לעמו. עכ"ל ודצרי פי חכס חן הנ"ל
צאנרותיו הטרוכות, טפתותיו טוטניס, מור כוטפות.
ויטוח לצי גם אחי כי וולחתי צכוונה זו דוגמא למליחתו,
ואמרת צטוחתי צרוך טכוונתי.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Druck von Ad. della Torre (A. Dorfmeister) in Wien.

Gesetzt von Hermann Hamber.